

Význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku z pohledu rodičů

Kateřina Slováková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Kateřina Slováková
Osobní číslo:	H230156
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku z pohledu rodičů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se výchovy dítěte předškolního věku v rodině.
Vymezení terminologie a teoretických východisek zabývajících se úlohou prarodičů v procesu výchovy dětí předškolního věku.
Příprava metodologie výzkumu, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.
Realizace kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníku pro rodiče dětí předškolního věku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Hamplová, D. (2014). Hlídkání vnoučat českými prarodiči v mezinárodním srovnání. *Data a výzkum – SDA Info*, 8(1), 25–40. http://dav.soc.cas.cz/uploads/be5a456c0a346b8d58bbfcb67699d8092e31869a_DaV_2014-1_Web_25-40.pdf
- Kanyal, M., Mangione, D., & Luff, P. (2024). The role of grandparents in early education and care in the 21st century: a thematic literature review of the UK research landscape. *Norland Educare Research Journal*, 2(1), 1–22. <https://doi.org/10.60512/repository.norland.ac.uk.00000042>
- Mertin, V. (2021). *Výchovné malíčkosti*. Wolters Kluwer.
- Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Grada.
- Rabušicová, M., Brücknerová, K., Kamanová, L., Novotný, P., Pevná, K., & Vařejková, Z. (2016). *Mezigenerační učení: Teorie, výzkum, praxe*. Masarykova univerzita.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Barbora Tallová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pohledem rodičů na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Cílem práce je zjistit, jaký přínos rodiče této roli přisuzují a zda vnímají rozdíly mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou. Práce má teoreticko-výzkumný charakter. Teoretická část se věnuje výchově v rodinném prostředí a vlivu prarodičů na dítě. Praktická část vychází z kvantitativního výzkumu realizovaného formou dotazníkového šetření mezi rodiči dětí předškolního věku. Výzkumná zjištění ukazují, že většina rodičů považuje muže v roli prarodiče za významného činitele ve výchově dítěte, oceňuje jeho zapojení do péče i aktivní trávení času s vnoučaty. Výsledky rovněž poukazují na výrazné rozdíly mezi rodičovským a prarodičovským výchovným stylem. Na základě zjištění lze doporučit podporu mezigeneračních vztahů a aktivnější zapojování mužů v roli prarodiče do života dítěte.

Klíčová slova: prarodičovství, mezigenerační učení, rodina, interakce, tradice

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on parents' perspectives on the importance of the male grandparent in the upbringing of a preschool-aged child. The aim of the thesis is to determine what benefits parents attribute to this role and whether they perceive differences between parental and grandparental approaches to upbringing. The thesis has a theoretical and empirical nature. The theoretical part deals with upbringing within the family environment and the influence of grandparents on the child. The practical part is based on quantitative research conducted in the form of a questionnaire survey among parents of preschool-aged children. The research findings show that most parents consider the male grandparent to be a significant figure in the child's upbringing, appreciating his involvement in care and active time spent with grandchildren. The results also point to notable differences between parental and grandparental educational styles. Based on these findings, it is recommended to support intergenerational relationships and encourage greater involvement of men in the role of grandparent in the lives of children.

Keywords: grandparenting, intergenerational learning, family, interaction, traditions

Děkuji paní Mgr. Barboře Tallové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce a její odborné rady. Dále děkuji především své rodině a přátelům za jejich velkou podporu. Poděkování patří také všem rodičům, kteří byli ochotni se zapojit do výzkumu.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VÝCHOVA V RODINĚ	13
1.1 RODINA A RODINNÁ VÝCHOVA	13
1.2 VÝCHOVNÉ STYL.....	15
1.3 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU JAKO SOUČÁST RODINY	16
2 PRARODIČE JAKO VÝCHOVNÍ ČINITELE.....	19
2.1 SPOLEČNĚ STRÁVENÝ ČAS PRARODIČŮ S VNOUČATY.....	19
2.2 SPOLUPRÁCE MEZI RODIČI A PRARODIČI VE VÝCHOVNÉM PROCESU.....	21
2.3 GENDEROVÉ ROZDÍLY V PRARODIČOVSKÉ ROLI	24
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
3 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	27
3.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	27
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
3.3 METODA SBĚRU DAT	28
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	29
3.5 PŘEDVÝZKUM	29
4 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	30
4.1 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	42
5 DISKUZE.....	45
5.1 LIMITY VÝZKUMU	47
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	49
SEZNAM GRAFŮ	51
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Rodina představuje základní a nenahraditelné prostředí pro rozvoj dítěte. Jedním z jejích významných prvků jsou také prarodiče, kteří se mohou na výchově dítěte aktivně podílet. Ačkoli se vliv prarodičů na dítě stává stále častějším předmětem odborného zájmu, většina výzkumů a studií se soustředí především na roli žen, zatímco muži v roli prarodiče zůstávají ve výzkumech upozaděni. Tato skutečnost vedla k výběru tématu této bakalářské práce, která se zaměřuje na to, jak rodiče vnímají význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku.

Téma je aktuální nejen kvůli současným změnám v rodinném uspořádání a prodlužující se délce aktivního stáří, ale také v souvislosti s rostoucím zájmem o mezigenerační výchovu a zapojování mužů do rodinného života. Volba této problematiky souvisí rovněž s profesí učitele v mateřské škole, jelikož porozumění širšímu rodinnému kontextu je nezbytné pro kvalitní spolupráci učitele s rodinou dítěte. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaký význam rodiče přisuzují muži v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku a zda považují za přínosné, pokud se do výchovy dítěte aktivně zapojuje. Dále se práce snaží odhalit, s jakým výchovným stylem je muž v roli prarodiče nejčastěji spojován a jaké rozdíly rodiče pozorují mezi rodičovským a prarodičovským přístupem.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se věnuje charakteristice rodiny, výchovným stylům a vývojovým zvláštnostem dítěte předškolního věku, dále se zaměřuje na roli prarodiče ve výchově a na rozdílnost v prarodičovském přístupu z hlediska pohlaví. Praktická část vychází z kvantitativního výzkumu realizovaného formou dotazníku, který umožnil oslovit rodiče napříč různými rodinnými situacemi. Do výzkumu se tak mohli zapojit i ti, kteří nejsou s mužem v roli prarodiče v pravidelném kontaktu. Respondenti tak mohli sdělovat nejen své osobní zkušenosti, ale také obecné názory k dané problematice.

Výzkum je aktuální v kontextu současných společenských proměn, především s ohledem na posilování významu mužů v rodinném prostředí a rostoucí důraz na mezigenerační vztahy. Přínosem práce je rozšíření poznatků o oblasti, která je dosud odborně málo zpracovaná.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA V RODINĚ

Tato kapitola se věnuje rodině, kterou Jandourek (2012, s. 906) definuje jako: „skupinu osob spojenou manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí, která tvoří jednu domácnost a je spolu ve vzájemné interakci“. Dále kapitola popisuje, jak rodina působí na dítě a jak ovlivňuje jeho vývoj. Také charakterizuje vybrané výchovné styly, které rodiče a prarodiče uplatňují při vychovávání dítěte předškolního věku.

1.1 Rodina a rodinná výchova

Rodina je první výchovný a socializační činitel, se kterým se dítě ve svém životě setkává, zajišťuje mu naplnění základních životních potřeb, také jej připravuje na život ve společnosti a zprostředkovává mu poznávání okolí (Koťátková, 2014). Rodina významně působí na psychický vývoj dítěte. Členové rodiny jsou ve vzájemné interakci a vztahy mezi sebou posilují společnými aktivitami, akcemi nebo rituály. Pokud spolu rodina tráví i běžné každodenní chvíle, je pravděpodobné, že rodinná pouta budou silnější. Pro dítě se tak rodina stává zdrojem zážitků a vzpomínek, zároveň cítí, že má stabilní místo, kde najde oporu (Vágnerová & Lisá, 2021).

Rodina plní mnoho funkcí, závisí ale na typu rodiny a na rodinném prostředí. Funkci socializační, výchovnou a vzdělávací ovlivňuje vzdělanostní úroveň rodičů, profese, kterou vykonávají, jejich socioekonomická situace, také to, jak nahlíží na vzdělávání svých dětí a vliv má i počet dětí, kteří jsou na rodičích závislí (Průcha & Veteška, 2014). Mezi další funkce, které rodina poskytuje svým dětem, patří zajištění pocitu bezpečí a jistoty. Rodiče projevují dětem lásku a ony se potom cítí dobře a spokojeně. Úzce s tím souvisí také emoční a psychická pohoda. Rodina dává dítěti příležitosti k seberealizaci, také mu poskytuje mužský a ženský vzor. Rozvíjí u něj povědomí o respektu a úctě k druhým, ukazuje mu důležitost mezigeneračních vztahů. Z materiálního hlediska se rodina stará o to, aby dítě mělo dostatek jídla, aby se mělo do čeho obléct a aby mělo stabilní a bezpečné zázemí (Helus, 2015; Jandourek, 2012).

Rodiče by se měli orientovat v tom, jaké má jejich dítě potřeby, jen tak je dokážou správně naplnit a zajistit, aby dítě prospívalo. Podstatnou součástí výchovy dítěte je ale to, aby s ním rodiče trávili čas, protože jen tak na něj budou moci působit, usměrňovat jeho chování, ale především prohlubovat jejich vzájemný vztah (Mertin, 2021). Rodiče jsou pro dítě předškolního věku první významnou autoritou, vidí je jako dokonalé, jako ty, kteří mají ve všem pravdu a tato vnímaná bezchybnost a nezpochybnitelnost přináší dítěti jistotu

a pocit bezpečí. Dítě se rodičům snaží připodobnit, chce být jako oni, chce dělat stejné činnosti a často přebírá i jejich názory (Vágnerová & Lisá, 2021).

Nejběžnějším typem rodiny a také tím nejstarším, který známe, je nukleární rodina, do které zahrnujeme rodiče a jejich děti. Mezi členy rodiny mohou patřit i svobodné děti, které si ještě nenašly svého životního partnera nebo partnerku a stále bydlí v domě rodičů. Dále také děti adoptované nebo děti z minulých manželství. Někdy se k základní rodině přidají i prarodiče, kteří s nimi sdílí jednu domácnost a žijí spolu s nimi, tento typ rodiny pak nazýváme rodina rozšířená (Jandourek, 2012).

V současné době dochází k ústupu tradičního modelu rodiny, v němž oba partneři uzavírají manželství a společně vychovávají své děti. Stále častěji spolu partneři žijí v nesezdaném soužití, které v mnoha případech končí rozpadem rodiny. Zároveň roste počet rozvodů, a to vede k nárůstu neúplných rodin, děti tak vyrůstají pouze s jedním z rodičů, což může mít negativní dopad na pospolitost rodiny. V dnešní době se velmi často setkáváme s odkládáním rodičovství do vyššího věku. Také ubývá narozených dětí, jelikož někteří partneři dítě odmítají nebo si dopředu plánují počet potomků (Jandourek, 2012; Opravilová, 2016).

Vysoká rozvodovost a výchova dětí v nemanželských rodinách často negativně ovlivňují kvalitu vztahů mezi prarodiči a vnoučaty, přičemž v některých případech dochází k omezení vzájemného kontaktu a společných setkání. Výzkumy naznačují, že po rozvodu se častěji distancují prarodiče z otcovy strany, jejich přístup k dítěti se stává méně vstřícný či dokonce odmítavý. Naproti tomu prarodiče z matčiny strany bývají ve větší míře aktivní a podporující, snaží se s vnoučaty trávit více času a poskytovat jim jak finanční, tak materiální pomoc (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2018; Opravilová, 2016). Nejčastěji to jsou ale právě prarodiče, kterým se děti z rozvedených rodin svěří se svými problémy a hledají u nich pomoc, samozřejmě záleží na jejich vzájemném vztahu, ale blízkost prarodičů může být pro dítě z rozvrácené rodiny velkou oporou (Kenyal et al., 2024). Děti nedokážou ještě plně pochopit, proč se jejich rodiče rozvedli, snaží se najít příčiny a vysvětlení a často nesprávně, může se stát, že viníka budou vidět v sobě samém. V takovém případě může být pomoc prarodičů velmi vítaná, dítěti mohou vše vysvětlit a ujistit jej, že vina není na jeho straně (Vágnerová & Lisá, 2021). Prarodiče jsou pro vnoučata těmi, kteří se nijak nezměnili a nachází tak u nich bezpečí a jistotu v pro ně nejisté a těžké době (Vágnerová, 2007).

1.2 Výchovné styly

Na výchovný styl má vliv mnoho faktorů, člověka formuje to, jak byl on sám vychováván, podstatné je také to, v jaké rodině žil, jak k němu jeho rodiče přistupovali, jak se k němu chovali, zda s ním komunikovali. Určit výchovný styl v rodině však nelze jednoznačně, záleží na okolnostech a momentální situaci, někdy se rodiče přikloní k větší přísnosti, jindy nechají dítěti svobodu (Langmeier & Krejčířová, 2006). Švecová (2025) rozlišuje výchovné styly podle toho, jakým způsobem rodiče reagují na chování svých dětí. Pöslová (2020) výchovné styly rozděluje na tři typy, jsou to autoritativní, tolerantní, nebo dříve též zvaný liberální, a demokratický.

Rodiče, kteří vychovávají své dítě v autoritativním stylu, se staví do dominantní pozice. Dítěti neustále něco přikazují, zakazují, také jej často kritizují a trestají. Od dítěte očekávají poslušnost, kterou si mnohdy vynucují, a jsou na něj až příliš přísní. Berou jako samozřejmé, že dítě splní jejich příkaz, z jejich strany nepřichází povzbuzení nebo uznání. (Pöslová, 2020; Švecová, 2025). Při silně autoritativním stylu se nestává příliš často, že z dětí vyrostou samostatní empatictí jedinci, kteří jsou schopní kritického myšlení (Mertin, 2021). Naopak se stává, že jsou tyto děti agresivní nebo naopak bojácné, mívají nízké sebevědomí, nedokážou se rozhodnout samy za sebe nebo poprosit někoho o pomoc, mohou mít problémy v soužití s ostatními dětmi. Objevuje se u nich problém se zvládnutím hněvu a stresu (Švecová, 2025).

Dítě vychovávané v tolerantním stylu má neomezenou volnost. Rodiče od něj nevyžadují plnění povinností ani dodržování pravidel. Věří, že jejich dítě se všemu potřebnému pro život nejlépe naučí samo. Rodiče vychovávající dítě v tolerantním stylu se často staví do pozice kamaráda dítěte, tím se zmenšuje, nebo úplně mizí, jejich autorita a dítě tím tak přichází o životní vzor a zkušenosti s autoritami (Pöslová, 2020; Švecová, 2025). Dítě vychovávané bez nastavených hranic se často začne chovat tak, že jej už rodiče nezvládají vést tou správnou cestou. Na druhou stranu dítě se může dokázat postarat samo o sebe a stát se úspěšným člověkem, jelikož v dětství nebylo omezováno a mohlo využívat čas pro vlastní aktivity (Mertin, 2021). Tolerantní výchova usiluje o co největší svobodu při vývoji jedince, snaží se zamezit vlivu a přílišnému působení ze strany státu, školských institucí, učitelů nebo rodičů. Tolerantní výchova může mít nepříznivý dopad na sociální citění, osobní odpovědnost nebo soudržnost s ostatními lidmi. Děti jsou často až příliš sebevědomé, což může vést k povyšování se nad ostatní nebo k sobeckosti, někdy mohou reagovat impulzivně nebo propadat úzkosti (Průcha & Veteška, 2014; Švecová, 2025).

Ve výchově v demokratickém stylu se objevuje řád a určitá pravidla, ale nejdůležitější je vzájemný respekt. Děti jsou vedeny k tomu, aby dodržovaly dohodnutá pravidla. Pokud je k tomu rodiče vedou od útlého věku, stane se to pro ně běžnou součástí života (Mertin, 2021; Pöslová, 2020). Demokratickým stylem rodiče pozitivně utváří osobnost dítěte, vychovávají jej k samostatnosti a odpovědnosti, také jej učí udržovat mezilidské vztahy a respektovat společenské normy (Průcha & Veteška, 2014). Rodiče zprostředkovávají dítěti poznatky o světě, učí jej, jak má k situacím přistupovat s nadhledem, jak co nejefektivněji řešit problémy. Rodiče dítěti také předávají a ukazují jejich vlastní systém hodnot, co považují za správné a co už nikoli. V demokratickém stylu je však dítě v pozici, kdy se může samo rozhodovat a může si udělat svůj vlastní názor. Rodiče jej vedou k tomu, aby svých cílů a následných úspěchů dosahovalo pomocí vlastních sil, aby si umělo samo poradit (Opravilová, 2016; Švecová, 2025). Děti vychovávané v demokratickém stylu jsou sebevědomé, dokážou si vytvořit pevné vztahy ať už v rodině, nebo i s vrstevníky. Umí převzít zodpovědnost za své činy, dokážou adekvátně reagovat na vzniklé situace, jsou schopné prosadit si svůj názor i se podřídit ostatním a přistoupit na kompromis (Švecová, 2025).

Langmeier a Krejčířová (2006) charakterizují mimo jiné i výchovné styly, které jsou pro vývoj dítěte nevhodné. Zařadili zde výchovu rozmazlující, kdy se rodiče snaží dítěti ve všem vyhovět. Při výchově nadměrně starostlivé rodiče dítě až příliš chrání a zabraňují tak rozvoji jeho samostatnosti. Rodiče s perfekcionistickou výchovou kladou věkově nepřiměřené nároky na dokonalost. Ve výchově nedůsledné se střídá přísnost s povolností, příčinou je často rozdílný přístup obou rodičů. Při výchově zavrhuje rodiče vůči dítěti naznačují své odmítavé city. Pro dítě nejvíc nebezpečná je výchova zahrnující zanedbávání, týrání nebo zneužívání.

Výchovné styly prarodičů, kteří se zapojují do výchovy dítěte, se v mnohém liší od výchovy rodičů. Můžeme se setkat s příliš volným výchovným stylem, tito prarodiče mají tendenci děti rozmazlovat a vše jim povolit. Jsou vůči nim mnohem tolerantnější než rodiče dětí. Také se stává, že prarodiče podřívají autoritu rodičům, když před dětmi mluví o jejich chybách nebo kritizují jejich výchovné postupy (Langmeier & Krejčířová, 2006).

1.3 Dítě předškolního věku jako součást rodiny

„Předškolní období v sobě zahrnuje celý věkový rozsah od narození dítěte do jeho šesti let“ (Kořátková, 2014, s.13).

Dítě potřebuje žít a vyrůstat v dostatečně podnětném a stabilním prostředí, které mu poskytuje rozmanité sluchové, zrakové, hmatové, kinestetické, čichové i sociální podněty přizpůsobené jeho věku, individuálním zvláštnostem a potřebám. Ke spokojenosti dítě potřebuje vnímat bezpečí a jistotu, k tomu může napomáhat zavedený řád a smysluplně zadávané a vysvětlované požadavky. Dítě by mělo pociťovat sounáležitost, že je součástí dění v rodině a může být nápomocné. Naplnění této potřeby závisí na tom, zda rodiče zapojují dítě do běžného dne a nevyčleňují jej (Mertin, 2021). V předškolním období se dítě učí poznávat svět, chápat souvislosti a osvojovat si pravidla žití ve společnosti. Jeho kognitivní myšlení je však stále nepřesné a výrazně ovlivněné mimo jiné představivostí, egocentrismem nebo antropomorfismem, přičemž dospělí by měli dítě citlivě směřovat k pravdivému poznání s ohledem na jeho vývojovou úroveň (Vágnerová & Lisá, 2021).

Pro dítě předškolního věku je dále důležitá fantazie. Dětská fantazie se promítá i do hry a pokud dospělí přistoupí na takovou hru, může to významně ovlivnit jejich vztah s dítětem, to v nich tak bude mít rovnocenného partnera. Zároveň se dítě pomocí hry učí, osvojuje si nové role, které může využít v určitých budoucích situacích, k tomu taktéž napomáhá přítomnost dospělých, kteří dítě mohou navést blíž k realitě, popřípadě ukázat, jakým směrem se ve hře ubírat a dítě se rádo přidá. Důležité však je, aby hra dítěti přinášela radost a uspokojení, aby z ní mělo dobrý pocit. S fantazií souvisí i pohádky a příběhy, které v sobě nesou určité prvky, které se shodují i s reálným světem a napomáhají tak dítěti se v něm lépe zorientovat, zároveň fantazijní svět je pro dítě bezpečným útočištěm, který mu přináší uspokojení. Společné čtení nebo vyprávění je tak něco, co může dítěti přinést mnoho pozitivního. Pro dítě je taktéž důležitá svobodná kresba, do které může vložit kousek sebe. Dospělí by jej proto neměli omezovat a zadávat mu, co by mělo nakreslit, právě naopak, mají možnost sledovat své dítě, jak se projevuje i jinak než pomocí slov (Špaňhelová, 2008; Vágnerová & Lisá, 2021).

Zkvalitňování a rozvoj řeči a komunikace je další ze základních potřeb dítěte. Dospělí by měli s dítětem komunikovat, avšak vždy přiměřeně k věku, slova by neměla být abstraktní a neznámá, jelikož nepochopení může dítě od komunikování odradit. Měli by jej povzbuzovat, aby s nimi komunikovalo, aby sdělovalo své názory a aby necítilo ostych. Dítěti může pomoci zvýšit sebevědomí ve vyjadřování, když mu k tomu dospělí dávají příležitost. Neměli by za něj dokončovat slovní projevy, přerušovat jej nebo dokonce snažit se jej umlčet, to vše může dítěti přivodit pocit, že o jeho názory nikdo nestojí (Špaňhelová, 2008).

Vše, co je kolem dítěte, na něj působí a ovlivňuje ho to. Primárně se však dítě učí od rodičů a další blízkých osob ve svém okolí. Dítě sleduje svět dospělých, sleduje jejich chování a to napodobuje a přejímá, učí se od nich také určité vzorce chování. Pro dítě je učení se prožitkem a také učení se nápodobou velmi přínosné. Rodiče by jako první měli jít dítěti příkladem, měli by mu ukazovat, jaký vztah mají mezi sebou navzájem, jak se chovat k ostatním lidem, jak přistupovat k práci, jak řešit různé situace a problémy a jak se s nimi vypořádat. Je pravděpodobné, že dítě bude následně v daných situacích reagovat podobně jako rodiče nebo jiní dospělí, ve kterých má vzor (Mertin, 2021; Vágnerová & Lisá, 2021).

Přiměřeně věku a individuálním zvláštnostem je dobré učit dítě odpovědnosti za sebe a za své jednání. S tím souvisí i samostatnost dítěte a schopnost řešit problémy pomocí vlastních sil. Rodiče ukazují dítěti jejich důvěru vůči němu, že má jejich podporu k tomu, aby to zvládlo samo. Dítě si tím zvyšuje sebevědomí a získává potřebné dovednosti, aby se o sebe dokázalo postarat v rámci základních potřeb. Dítě se tak učí, že pokud má zadaný nějaký úkol, mělo by jej splnit, jelikož je to v tu chvíli jeho povinnost a je za něj zodpovědné. To, co dítěti přinese uspokojení za to, že udělalo vše dobře, je pochvala nebo uznání rodičů, což jej motivuje, zachovat se příště v podobné situaci stejně (Špaňhelová, 2008).

2 PRARODIČE JAKO VÝCHOVNÍ ČINITELÉ

Kapitola se zabývá společně stráveným časem prarodičů s jejich vnoučaty, také popisuje, jakým způsobem prarodiče spolupracují s rodiči dětí a jak se zapojují do výchovného procesu. Dále vymezuje prarodičovskou roli, kterou Vágnerová (2007, s. 281) definuje jako: „roli biologicky podmíněnou, neselektivní a s trvalým charakterem. Člověk tuto roli získává, aniž by sám mohl její vznik ovlivnit“. Na závěr kapitola shrnuje základní rozdíly mezi přístupem prarodičů k výchově dítěte předškolního věku dle pohlaví.

2.1 Společně strávený čas prarodičů s vnoučaty

Pokud se prarodiče stanou aktéry v mezigeneračním učení, mají možnost si předávat tradice, znalosti, dovednosti, ale i hodnoty a postoje, a to mezi generacemi navzájem (Rabušicová et al., 2016). Mezigenerační učení nejčastěji probíhá v rodinách, kde na sebe vzájemně působí děti, rodiče a prarodiče, někdy i ostatní příbuzní (Průcha & Veteška, 2014). Učení probíhá za každodenních situací, může být tedy záměrné i nezáměrné, formální nebo neformální. Oblasti, v nichž mohou být jedinci rozvíjeni, jsou především senzomotorické, kognitivní nebo sociální (Rabušicová et al., 2016). Společnými aktivitami a interakcí se mezi prarodiči a jejich vnoučaty vytváří vztah založený na vzájemném respektu a úctě, také se prohlubuje porozumění mezi sebou. Pokud prarodič tráví s dítětem dostatek času a věnují se společně různým aktivitám, dítě si k prarodiči vytváří velmi silné citové pouto (Kenyal et al., 2024).

Mnohdy se stává, že jsou prarodiče zatíženi povinnostmi, které nemusí zvládat plnit. Prodlužuje se odchod do penze, s tím souvisí pracovní vytíženost. Zvláště ti, kteří se stali prarodiči v dřívějším věku, se ještě mohou snažit budovat svou pracovní kariéru nebo zkrátka potřebují vydělávat a na vnoučata jim už nezbyvá čas ani energie (Association of Child Psychotherapists, 2020). V důsledku prodlužující se délky života se prarodiče často ocitají v situaci, kdy se starají i o své stárnoucí rodiče. Zároveň mohou mít stále rodičovské povinnosti, pokud nastala situace pozdějšího otěhotnění anebo přijetí nevlastních dětí z jiného manželství. Prarodiče tak mohou být ze všech povinností vyčerpaní a pokud nemají prostor pro své aktivity nebo koníčky, díky kterým by mohli zrelaxovat, je pravděpodobná psychická únava a pocit nepohody z toho, že nemohou trávit den tak, jak by si oni sami představovali (Patschová, 2014).

Prarodiče ale většinou přijmou svoji novou roli s radostí, vnoučata jim často dají nový smysl a směr v životě a přinášejí jim určitý typ uspokojení z toho, že mohou být opět

nápomocní a mohou se postarat o malé děti. Prarodiče se tak vrátí ve vzpomínkách do doby, kdy oni sami byli rodiči. Díky vnoučatům mají prarodiče možnost častěji se vídat se svou rodinou, což může přispívat ke kladnému posílení vzájemných vztahů (Vágnerová, 2007). Prarodiče jsou často těmi, kteří udržují rodinnou stabilitu a sounáležitost. Pokud ovšem v rodině přetrvávají rozepře mezi generacemi navzájem, přílišné zapojování prarodičů do výchovy to může jen zhoršit (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2018).

Prarodiče si však mohou svobodně zvolit, čím chtějí zaplnit své volné dny. Některé naplňuje péče o vnoučata a trávení času v jejich společnosti, protože si pak přijdou opět důležití a užiteční a mnohdy díky vnoučatům zapomenou na své problémy, ať už se jedná o ty zdravotní, nebo o osobní. Jiní si raději zvolí práci nebo možnost dalšího vzdělávání, názory se liší u každého jedince. Důležité však je, aby zvolená aktivita byla dobrovolná a přinášela radost a uspokojení (Janiš & Skopalová, 2016; Patschová, 2014).

Prarodiče díky trávení času s vnoučaty získají mnoho zážitků a nových vzpomínek, které je mohou udržovat v psychické i fyzické kondici a nenutí je to sklouznout do stereotypu. Vnoučata jsou pro ně většinou zdrojem jistoty v oblasti emocí a citů, především pokud se jedná o malé děti, protože ty projevují lásku a náklonnost k prarodičům opravdově a bez přetvářky (Vágnerová, 2007). Pokud se prarodiče věnují svým vnoučatům a mají zájem s nimi trávit čas, nejčastěji s nimi jezdí na výlety, věnují se společně nějakému koníčku anebo provozují určitý druh sportu. Vše se však odvíjí od aktivity prarodiče a také od toho, zda je ještě stále pracující anebo je již v důchodu. Ale pokud se jedná o nečekané situace, kdy se rodiče o děti z určitého důvodu nemohou postarat, ať už kvůli pracovní vytíženosti nebo nemoci, jsou prarodiče nejčastěji těmi, kdo pomáhají, například vozí vnoučata k lékaři nebo do školy (Patschová, 2014).

Dalším z možných způsobů, jak prarodiče tráví čas se svými vnoučaty, je čtení nebo vyprávění pohádek a příběhů. Může se jednat o příběhy, které prarodič zažil, a tak vnoučatům zprostředkovává seznámení s minulostí. Prarodiče také mnohdy používají jiné výrazy obličeje, gesta nebo pohledy, také jejich slovní vyjadřování se může lišit, pokud používají zastaralé výrazy nebo nářečí. Další činnosti a aktivity, které prarodiče se svými vnoučaty nejčastěji vykonávají, jsou domácí práce, jako je vaření nebo pečení, nebo také práce na zahradě, kde prarodiče seznamují děti s přírodou, konkrétně třeba s pěstováním některých rostlin, a tak děti mají možnost nahlédnout do světa, který pro ně zatím může být neznámý. Pokud děti činnosti vykonávají společně s prarodičem, mají možnost jej pozorovat a přebírat si tak určité vzorce chování. Mezi další časté aktivity patří společné hraní her,

sledování televize nebo vycházky do přírody, do města nebo na návštěvy. Prarodiče také někdy zařazují do společně strávených chvil i náboženské aktivity (Kenyal et al., 2024). Mnohými činnostmi, anebo během jejich vykonávání, prarodiče předávají vnoučatům své životní příběhy a zkušenosti, které nabyly za celý svůj život. Pro děti se tak jedná o jedinečné zprostředkovávání rodinné historie a vzpomínek, s tím souvisí i předávání a seznamování se s tradicemi a kulturou daného místa, ve kterém dítě žije (Kenyal et al., 2024; Vágnerová, 2007).

Pokud mají prarodiče sesbírané předměty z jejich dětství anebo z dětství rodičů dětí, může to být pro děti zajímavé a mnohdy i vtipné proniknutí do rodinné historie. Prarodiče se tak mají možnost vyprávěním příběhů a zážitků přiblížit k dětem (Mertin, 2021). Pokud děti slýchávají příhody o svých rodičích, když byli v jejich věku, může to zlepšit jejich vztah a zmírnit jejich nastávající rozepře, jakmile budou děti již ve věku dospívání (Langmeier & Krejčířová, 2006).

2.2 Spolupráce mezi rodiči a prarodiči ve výchovném procesu

Dříve bylo běžné vícegenerační bydlení, lidé několika generací žili pospolu, avšak kvůli dřívější úmrtnosti netrvalo toto soužití většinou příliš dlouho. Dnes již společné bydlení s prarodiči není tolik časté, a tedy v některých případech mohou být vztahy mezi prarodiči a jejich vnuky slabší. Vzhledem k dožívání se vyššího věku, mají prarodiče možnost být součástí základní struktury rodiny, mohou poskytnout pomoc a podporu, zároveň mají vliv na primární socializaci dítěte (Rabušicová et al., 2016). Mají příležitost dlouhodobě si s nimi budovat vzájemný vztah. Na to má také vliv nižší porodnost a úmrtnost, protože pokud je v rodině málo dětí, prarodiče tak na ně na všechny mají dostatek času (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2018). Patschová (2014) taktéž tvrdí, že je pravděpodobná nižší četnost hlídání vnoučat v důsledku jejich vyššího počtu.

I když mají prarodiče možnost hlídat vnoučata díky poměrně dobrému zdraví, udržování si aktivity a dožívání se vyššího věku, není to vždy samozřejmé. Vše se odvíjí od požadavků a potřeb mladší i starší generace. Záleží také na tom, zda je v daném místě možnost, kam dítě umístit a kde o něj bude v nepřítomnosti rodičů postaráno. Pokud rodiče nemají tu jistotu, je svěřením dítěte do rukou prarodičů nejčastější variantou (Hamplová, 2014; Vágnerová, 2007). Prarodiče přebírají za dítě odpovědnost v případě nepřítomnosti rodičů, je proto vhodné, aby prarodiče dodržovali to, o co je rodiče dítěte požádají, ať už se jedná o praktické nebo organizační záležitosti, tak i o přístup k dítěti a dodržování určitých hranic

ve výchově. Vše je o vzájemném respektu a upřímnosti. Prarodiče mohou sdělit, zda s něčím nesouhlasí nebo je něco nad jejich síly. Mnohdy však mohou mladší generaci přispět svými životními zkušenostmi, není však většinou vítané, pokud jsou rady pronášeny příliš káravě nebo poučně (Špaňhelová, 2008).

To, v jaké míře se prarodiče zapojují do péče o vnoučata, může záviset na jejich pohlaví, celkovém stavu, ale i na společenských normách a zvyklostech (Rabušicová et al., 2011). Dalším faktorem je věk dítěte a jeho individuální potřeby při hlídání, k tomu přistupují jinak ženy než muži. Velmi často se však stává, že se do hlídání zapojí oba prarodiče a navzájem spolupracují a pomáhají si (Hamplová, 2014).

Dále četnost setkávání ovlivňuje vzdálenost mezi bydlišti, ale hlavně vztah mezi prarodiči a rodiči dítěte, zda jim své dítě svěří do péče (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014). Věk a zdravotní stav prarodičů jsou podstatnými činiteli. Pokud se zdravotní stav zhorší, ubude jim zároveň i energie a mnohem dříve se unaví, v takovém případě se nestává příliš často, aby jim bylo svěřeno dítě do péče, rodiče dítěte si většinou nejsou jisti, zda by prarodič hlídání zvládl, a tak klesá četnost hlídání. Vzdálenost mezi bydlištěm prarodičů a jejich vnoučat je považováno za jednu z největších komplikací, co se týká možnosti hlídání. Při velké vzdálenosti nastává problém s dojížděním a časovou vyčerpávaností. Vždy jedna strana musí podstoupit delší cestování (Hamplová, 2014; Patschová, 2014).

Frekvence a intenzita kontaktu prarodičů s vnoučaty se může lišit, přičemž někteří prarodiče se s nimi setkávají několikrát týdně, v některých případech dokonce denně. Za dítě přebírají odpovědnost během nepřítomnosti rodičů. Nejčastějšími iniciátory jsou zde prarodiče (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014). Ve výzkumu podle Vidovičové et al. (2015) prarodiče uvedli, že i když se s vnoučaty setkávají často, stále mají čas i na své zájmy a povinnosti. Prarodiče ochotně přistupují i na setkávání, které je nepravidelné a dopředu nenaplánované. Jedná se o situaci, kdy rodič potřebuje pohlídat své dítě, ať už z pracovních, nebo osobních důvodů, a tak osloví prarodiče. Ti tak vnáší do rodiny pocit jistoty, že v případě potřeby je na ně spolehnutí a oni rádi pomohou. Nejčastější důvod, proč rodiče využijí pomoci od prarodičů, je nemoc některého člena rodiny anebo potřeba pohlídat dítě během prázdnin (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014; Vidovičová et al., 2015).

Rodiče se často setkávají s tím, že prarodiče rádi tráví s vnoučaty čas, ale zároveň nikdy nejsou iniciátory. S návrhem na setkání musí vždy přijít rodiče, následně to v nich vzbuzuje dojem obtěžování a nevnímají pomoc ze strany prarodičů jako samozřejmou. Rodiče dětí tak

přístupují k této variantě jen v akutním případě, kdy jim okolnosti nedovolují, vyřešit to jinak. Opakem je situace, kdy prarodiče tráví čas s vnoučaty jen občas, ale využívají jej k něčemu zajímavému, k něčemu, co děti baví a na co následně v průběhu let mohou vzpomínat. Iniciátory setkání jsou prarodiče, kteří mají zájem být se svými vnoučaty. Nejedná se tak jen o hlídání a zabezpečení dítěte během nepřítomnosti rodičů, ale spíše o vytváření si vzájemného kladného vztahu a užívání si společných chvil (Hasmanová Marhánková & Štípková).

Setkáváme se i s tím, že se prarodiče s vnoučaty potkávají jen během návštěv, většinou jsou přítomní i rodiče dětí. Tito prarodiče neposkytují péči o vnoučata z několika důvodů, může to být jejich vyšší věk a s tím spojený horší zdravotní stav, může na to mít vliv velká vzdálenost mezi bydlišti, kdy tak nenastává příležitost pro častější setkávání, nebo jen jejich vnoučata vyrostla a hlídat již nepotřebují. Vliv na absenci hlídání může mít i to, že prarodiče jsou stále pracující, a tudíž jsou časově vytíženi (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014; Mertin, 2021). Není výjimkou, že se prarodiče s vnoučaty nesetkávají vůbec anebo jen velmi omezeně. Nejčastěji se jedná o situaci, kdy v rodině nastaly konflikty a prarodiče přestali mít o vnoučata zájem nebo jim je rodiče odmítají svěřit. Příčinou rozpadu vztahů může být rozvod rodičů dětí nebo spory o majetek (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014).

To, jak často se prarodiče budou setkávat se svými vnoučaty, je kromě výše zmíněného ovlivněno i pracovní situací rodičů. Ti, kteří do práce nechodí a nepobírají plat, nechávají své děti u prarodičů na hlídání méně často než ti, kteří jsou výdělečně činní (Hamplová, 2014). V rodinách samoživitelek nebo samoživitelů se prarodiče dostávají na poměrně významnou a důležitou úroveň, často zastávají roli chybějícího rodiče a s dětmi mají většinou velmi dobrý vztah (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2018).

Prarodiče jsou ti, kteří mnohdy přispívají k tomu, aby se jejich vnoučata cítila dobře, zajišťují jim pohodu a vše co potřebují a co je v jejich silách obstarat. Mohou je podporovat i finančně a dopřát jim tak něco, na co by rodiče dětí neměli prostředky. Podpora se může týkat i rodin, kde jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami anebo děti adoptované (Kenyal et al., 2024; Vágnerová, 2007). Finanční výpomoc od prarodičů často vyhledávají rodiče s nižšími příjmy nebo rodiče, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. V tomto případě se stává poměrně často, že uvítají vícegenerační soužití s prarodiči, kteří jim tak mohou pomoci s výdaji (Amorim, 2019).

2.3 Genderové rozdíly v prarodičovské roli

Většina autorů se shoduje na tom, že pohlaví prarodičů je nejčastější faktor, který ovlivňuje míru zapojování se do výchovy a péči o vnoučata. Obecně ze všech výzkumů vyplývá, že se ženy věnují svým vnoučatům častěji než muži. Michlíčková a Španielová (2016) ve svém výzkumu uvádějí, že ženy tráví s vnoučaty v průměru devět hodin týdně zatímco muži pět hodin.

Roli také hraje pohlaví rodičů, znatelný je rozdíl v tom, že matka mnohem častěji nabídne pomoc s hlídáním své dospělé dceři, než otec svému dospělému synovi (Hamplová, 2014). Mezi prarodiči, kteří o svá vnoučata pečují intenzivně, tedy pravidelně během týdne nebo i denně, nejsou mezi muži a ženami příliš velké rozdíly. Pokud se jedná o prarodiče, kteří musí za vnoučaty dojíždět z větší dálky, jsou ženy ty, které se i přes vzdálenost mezi bydlišti setkávají častěji než muži, rozdíl ale není příliš velký. Muži v roli prarodiče jsou častěji těmi, kteří se o svá vnoučata sice nestarají a nepřebírají za ně odpovědnost v nepřítomnosti rodičů, ale pravidelně se s nimi setkávají a udržují si s nimi kontakt. Prarodiče, kteří o vnoučata nepečují a jejich vzájemný kontakt je minimální nebo žádný, jsou častěji muži, ale rozdíl mezi pohlavími není příliš výrazný. I když nejsou rozdíly mezi zapojováním žen a mužů do výchovy dětí předškolního věku příliš výrazné, ženy v roli prarodiče jsou přece jen častěji ty, které o vnoučata samy pečují i bez přítomnosti rodičů (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2014).

Vidovićová et al. (2015) se ve svém výzkumu zaměřují na důležitost prarodičovské role. Tu respondenti vnímají velmi subjektivně. Více než polovina prarodičů popisují svoji roli jako nejdůležitější nebo druhou nejdůležitější, kterou ve svém životě vykonávají. Odpovědělo tak více žen než mužů. Podobné výsledky přineslo i zjištění na otázku, zda jim role prarodiče přináší štěstí. Ohledně časové náročnosti vykonávání prarodičovské role se obě pohlaví shodují na tom, že mnohem více času jim zabere role spojená s ekonomickou aktivitou a také manželské nebo partnerské povinnosti. Malá část respondentů označuje prarodičovskou roli jako časově nejvytíženější, opět se na tom shodují obě pohlaví. Taktéž velmi nízký počet prarodičů souhlasí s tím, že se jejich role pojí se starostmi a stresem a že ji mnohdy nezvládají podle svých představ nebo ji nezvládají vůbec.

Dalším zkoumaným jevem je rozdíl v trávení volného času, zde se lišily odpovědi žen a mužů. Ženy vidí větší smysl v péči o vnoučata nebo jiné rodinné příslušníky a také se více účastní vzdělávacích aktivit, ať už se jedná o univerzitu třetího věku, nebo návštěvu

seniorských center, muži naopak tráví více času prací nebo svými koníčky. I když je prarodičovství stále více přisuzováno ženám, muži by také rádi pečovali o vnoučata, mnohdy jim to však není umožněno z důvodu nedůvěry a určité obavy ze zvládnutí všech požadavků spojených s hlídáním dětí (Patschová, 2014).

Pohlaví prarodičů je často rozhodující i u vykonávaných aktivit během společně stráveného času s vnoučaty, nejčastěji se jedná o prázdniny nebo svátky. Rozdíl není tak znatelný, ale více žen chodí s vnoučaty na výlety nebo navštěvují divadla a kina. Největší rozdílnost je v oblasti přípravy stravy, tu vnoučatům připravuje a zajišťuje jen minimum mužů. Taktéž zcela odlišně muži vnímají náplň své role prarodiče, většinou ji pojí s prací a předáváním nových zkušeností a znalostí, zejména v oblasti manuálních aktivit (Vidovićová et al., 2015).

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na pohled rodičů na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Zkoumá, jaký mají rodiče názor na zapojování muže v roli prarodiče do výchovy a zda to považují za přínosné či nikoliv. V této kapitole jsou definovány výzkumné cíle a výzkumné otázky, dále je popsána metoda sběru dat, také je zde charakterizován výzkumný soubor a na závěr je krátké shrnutí toho, jak probíhal předvýzkum.

3.1 Výzkumné cíle

Pro tuto práci byl zvolen hlavní výzkumný cíl a z něj byly následně stanoveny dílčí výzkumné cíle.

Hlavní výzkumný cíl

- Zjistit, jaký mají rodiče názor na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku.

Dílčí výzkumné cíle

- Zjistit, jestli rodiče považují muže v roli prarodiče za významného činitele ve výchově dítěte předškolního věku.
- Zjistit názory rodičů na zapojování muže v roli prarodiče do výchovy dítěte předškolního věku.
- Zjistit názor rodičů na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou dítěte předškolního věku.

3.2 Výzkumné otázky

V návaznosti na výzkumné cíle byly také zvoleny výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka

- Jaký mají rodiče názor na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku?

Dílčí výzkumné otázky

- Považují rodiče muže v roli prarodiče za významného činitele ve výchově dítěte předškolního věku?

- Jaký mají rodiče názor na zapojování muže v roli prarodiče do výchovy dítěte předškolního věku?
- Jaký mají rodiče názor na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou dítěte předškolního věku?

3.3 Metoda sběru dat

Pro tuto práci bylo zvoleno kvantitativní výzkumné šetření a jako metoda sběru dat byl vybrán dotazník. Gavora (2010) charakterizuje dotazník jako „písemné kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. Chráska (2016) s definicí souhlasí, ale ještě dodává, že otázky v dotazníku by měly být promyšlené, správně formulované a logicky seřazené.

Dotazník byl distribuován online formou. Nejprve byl zaslán ředitelům nebo vedoucím učitelkám v mateřských školách, kteří jej, s jejich souhlasem, následně rozposlali mezi rodiče dětí předškolního věku, pro které byl dotazník určen. Na začátku dotazníku jsou napsány úvodní informace pro rodiče, kde jim je objasněno, k jakému účelu jsou data sbírána a také je zde zařazena informace o tom, že vyplnění dotazníku je zcela anonymní a také dobrovolné. Vyplnění jednoho dotazníku zabralo respondentovi přibližně 5 minut.

Dotazník se skládá ze 14 položek, z toho první dvě se zaměřují na pohlaví a věk respondentů. Dále se v dotazníku objevují dva typy položek, a to uzavřené a polouzavřené. V uzavřených položkách respondenti vybírají z jasně stanovených možností a volí vždy jednu odpověď, se kterou nejvíce souhlasí. Polouzavřené položky taktéž obsahují výběr z možností, ale je zde zařazena i možnost vlastní odpovědi, kterou mohou respondenti využít, pokud se nedokážou ztotožnit ani s jednou nabízenou variantou odpovědi. U každé položky je jasně uvedeno, jak mají respondenti postupovat ve vyplňování, zda mají označit jen jednu možnost nebo mohou zvolit více odpovědí.

Položky v dotazníku byly vytvořeny na základě stanovených výzkumných cílů. Na první výzkumný cíl, který se zaměřuje na to, zda rodiče považují muže v roli prarodiče za významného činitele ve výchově dítěte předškolního věku, odpovídají položky 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13. Ke druhému výzkumnému cíli zjišťující názory rodičů na zapojování muže v roli prarodiče do výchovy dítěte předškolního věku se vztahují položky 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14. Poslední výzkumný cíl, který identifikuje rozdíly mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou dítěte předškolního věku, je zkoumán prostřednictvím položek 7, 8, 9, 10.

Dotazník je součástí přílohy P I.

3.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládá z rodičů, jejichž děti navštěvují mateřskou školu ve Zlínském okrese. Celkem se výzkumu zúčastnilo 60 rodičů, z toho 50 žen a 10 mužů. Respondenti byli osloveni skrz mateřské školy, čímž byla splněna kritéria výběru, tedy že data jsou sbírána ve Zlínském okrese a že rodiče mají dítě předškolního věku v rozmezí tři až šest let. Dotazník byl koncipován tak, aby rodiče nemuseli nutně vycházet z vlastní zkušenosti, ale mohli vyjadřovat i své obecné názory. Nebylo proto nezbytné, aby měli ve své rodině aktivního muže v roli prarodiče. Mateřské školy byly zvoleny pomocí náhodného výběru, díky kterému se zachovala anonymita a také se předešlo ovlivňování získaných dat.

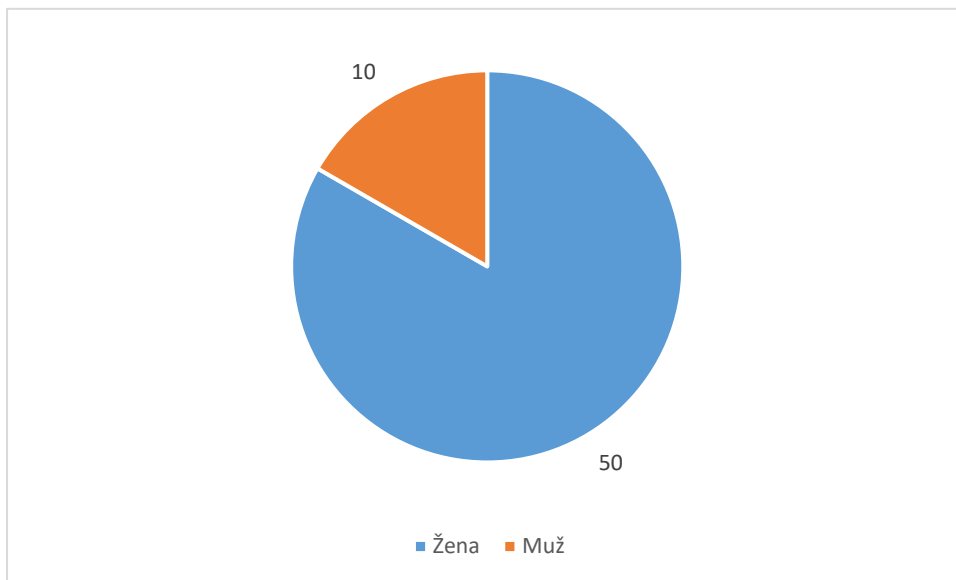
3.5 Předvýzkum

Pro předvýzkum bylo osloveno 9 respondentů, kteří dotazník vyplnili dle instrukcí. Respondentům byl dotazník předán osobně, a tak do něj mohli jakékoliv případné nejasnosti vepsat. Připomínky byly do dotazníku zapracovány, jednalo se především o upřesnění některých pokynů k vyplňování položek, následně byla vytvořena finální podoba dotazníku. Po úpravě byl rozeslán mezi vybrané mateřské školy.

4 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Získaná data byla převedena do programu Microsoft Excel, kde byla zpracována a v této kapitole jsou následně interpretována. K položkám z dotazníku jsou vytvořeny grafy, které jasně znázorňují zjištěné výsledky, použity jsou koláčové a sloupcové typy grafů právě pro jejich přehlednost. U položek s možností volby jen jedné odpovědi jsou využity koláčové grafy a u položek s možností výběru více odpovědí jsou použity sloupcové grafy.

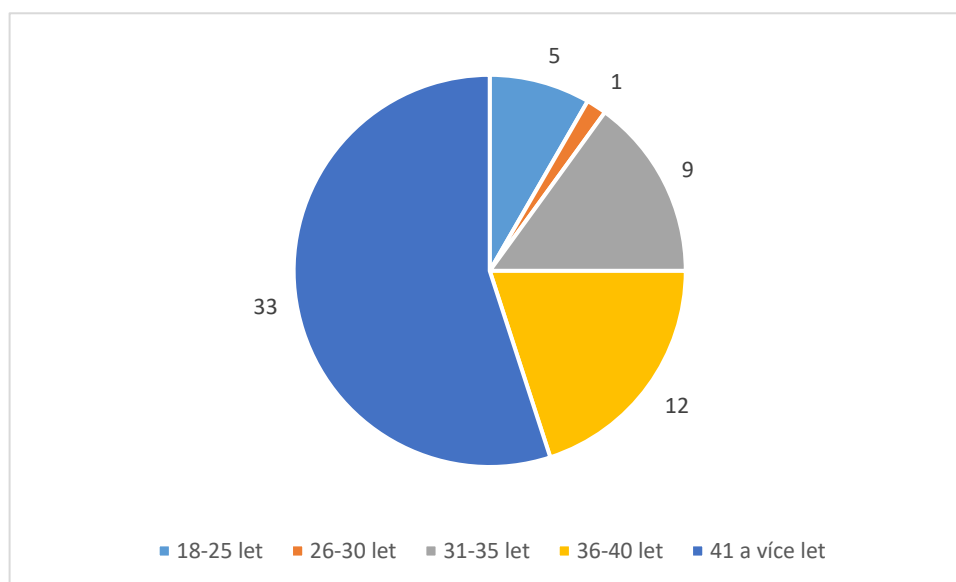
Graf č. 1 se vztahuje k úvodní otázce v dotazníku, která zněla: *Jaké je Vaše pohlaví?* Tato otázka slouží k základní charakteristice vzorku respondentů, tedy rodičů dětí předškolního věku. Jejich názory na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte budou dále interpretovány. Z grafu je patrné, že většinu respondentů tvoří ženy, konkrétně 50 (83,3 %) respondentek. Mužů, tedy otců dětí předškolního věku, odpovídalo celkem 10 (16,7 %). Z výsledků výzkumu jasně vyplývá, že mezi respondenty převažují ženy, což může naznačovat jejich vyšší ochotu zapojit se do dotazníkového šetření zaměřeného na oblast rodiny, výchovy a mezigeneračních vztahů. Pokud jsou ženy ty, které se do péče o dítě zapojují více a častěji, mají také bohatší zkušenosti, které mohou v rámci dotazníku reflektovat, porovnávat s uvedenými tvrzeními a zaujímat k nim souhlasný nebo nesouhlasný postoj, také mohou být více otevřené při sdílení názorů na danou problematiku.

Graf 1 – Pohlaví respondentů

Graf č. 2 zobrazuje výsledky z druhé otázky v dotazníku: *Jaký je Váš věk?* Tato položka byla zaměřena na zjištění věkového rozmezí respondentů, tedy rodičů dětí předškolního věku. Z grafu je zřejmé, že nejvíce respondentů spadá do věkové kategorie 41 a více let,

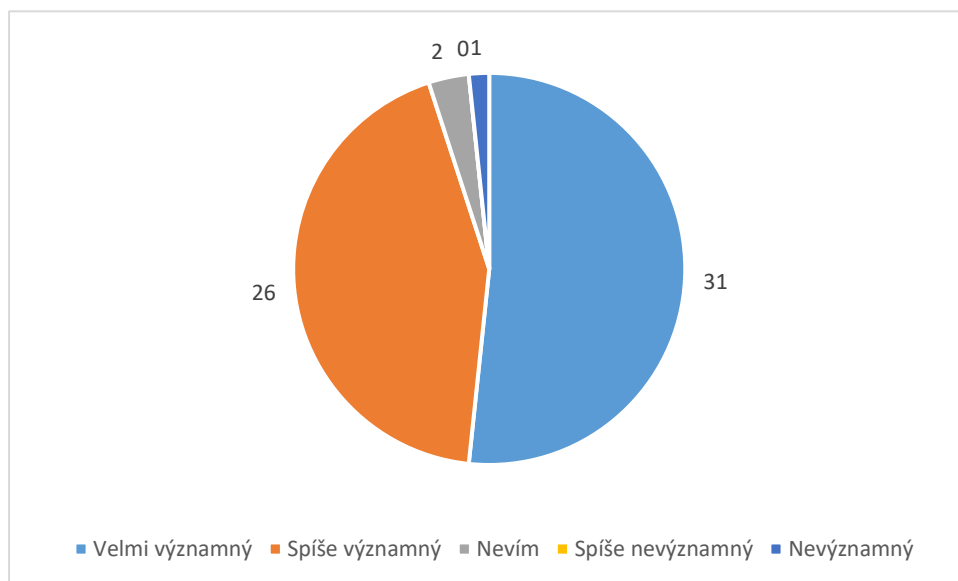
konkrétně tuto možnost zvolilo 33 respondentů (55 %). Následuje skupina ve věku 36–40 let, kterou označilo 12 respondentů (20 %). Podobně je na tom věková kategorie 31–35 let, tuto možnost zvolilo 9 respondentů (15 %). Věková skupina 18–25 let je zastoupena 5 respondenty (8 %) a nejméně početná je kategorie 26–30 let, ke které se přihlásil pouze 1 respondent (2 %). Z výsledků zobrazených v grafu lze vyvodit, že věkové rozmezí respondentů, tedy rodičů dětí předškolního věku, je v mnoha případech vyšší, než by bylo na základě biologických a společenských předpokladů očekáváno. Tato skutečnost může souviset mimo jiné i s aktuálním trendem odkládání rodičovství až do vyššího věku, který je v současnosti v české společnosti stále častější. Naopak ve věkové kategorii, která je tradičně považována za typickou pro rodiče dětí předškolního věku, tedy přibližně mezi 25 až 30 lety, je do výzkumu zapojen jen velmi malý počet respondentů.

Graf 2 – Věk respondentů

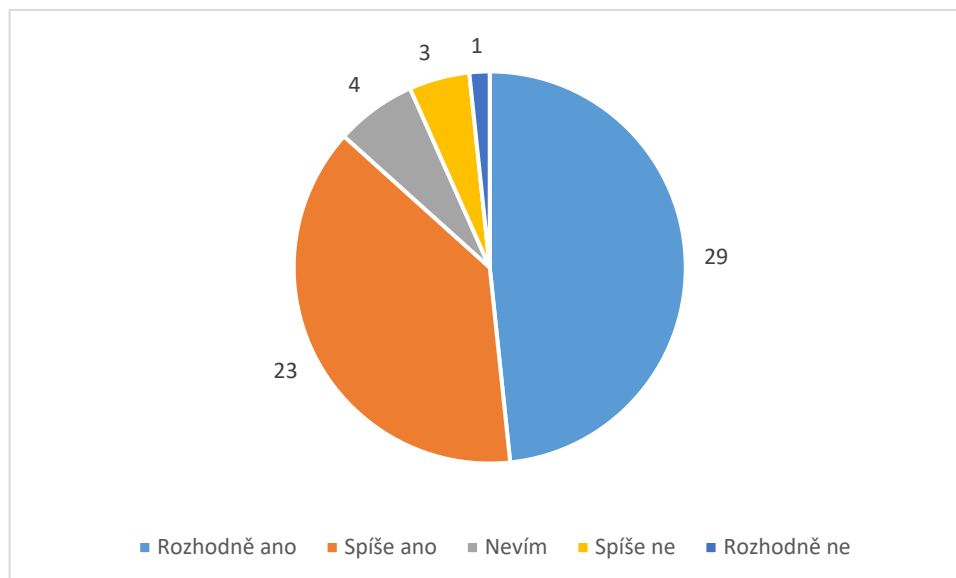
Z Grafu č. 3 můžeme vyčíst odpovědi na otázku z dotazníku, která zněla: *Jak významný je podle Vás dědeček v životě dítěte předškolního věku?* Tato položka zjišťovala názory rodičů na význam muže v roli prarodiče v životě dítěte. Většina respondentů jej považuje za velmi významného, odpovědělo tak 31 respondentů (52 %), dalších 26 respondentů (43 %) uvedlo, že muž v roli prarodiče je pro dítě spíše významný. Pouze 2 respondenti (3 %) odpověděli, že význam muže v roli prarodiče nedokážou posoudit a jen 1 respondent (2 %) považuje muže v roli prarodiče za zcela nevýznamného. Z těchto výsledků vyplývá, že muže v roli prarodiče vnímá naprostá většina rodičů jako důležitou osobu v životě dítěte předškolního věku. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že negativní nebo neutrální názory byly

zaznamenány jen u naprostého minima dotázaných. To zároveň poukazuje na pozitivní vnímání muže v roli prarodiče v rámci rodiny.

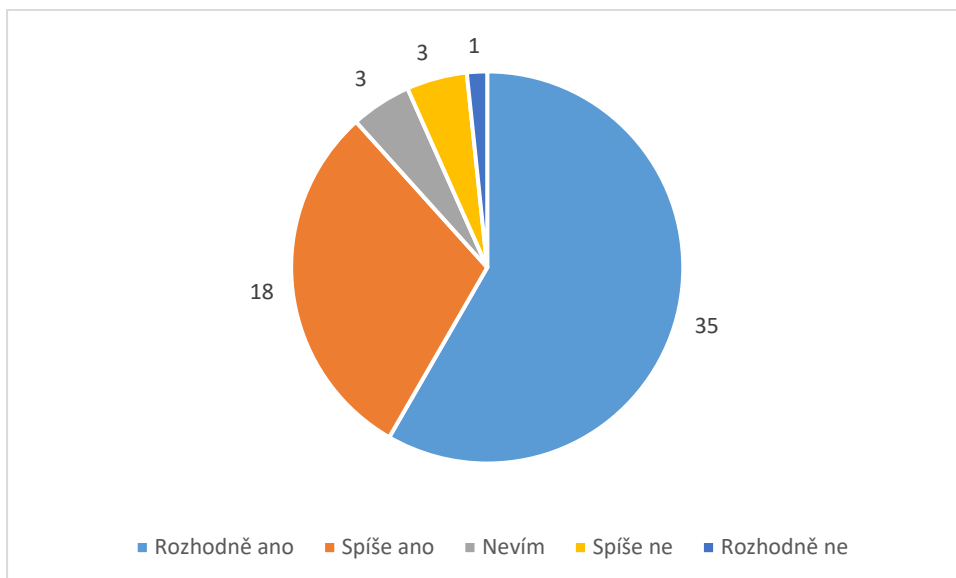
Graf 3 – Význam muže v roli prarodiče

Graf č. 4 znázorňuje odpovědi na otázku: *Myslíte si, že dědeček ovlivňuje výchovu dítěte předškolního věku?* Výsledky ukazují převážně kladné hodnocení, většina respondentů vnímá muže v roli prarodiče jako podstatného činitele, který aktivně ovlivňuje výchovu dítěte. Plně souhlasilo 29 respondentů (48 %). Dalších 23 respondentů (38 %) se taktéž přiklonilo ke kladné odpovědi, což dále potvrzuje převládající souhlas s významným vlivem muže v roli prarodiče ve výchově. Neutrální postoj zaujali 4 respondenti (7 %), kteří na otázku nedokázali odpovědět. Menší část ze všech dotazovaných vyjádřila nesouhlas, konkrétně 3 respondenti (5 %) označili, že s položkou spíše nesouhlasí a pouze 1 respondent (2 %) odpověděl zcela záporně, tedy že dle jeho názoru muž v roli prarodiče výchovu vůbec neovlivňuje.

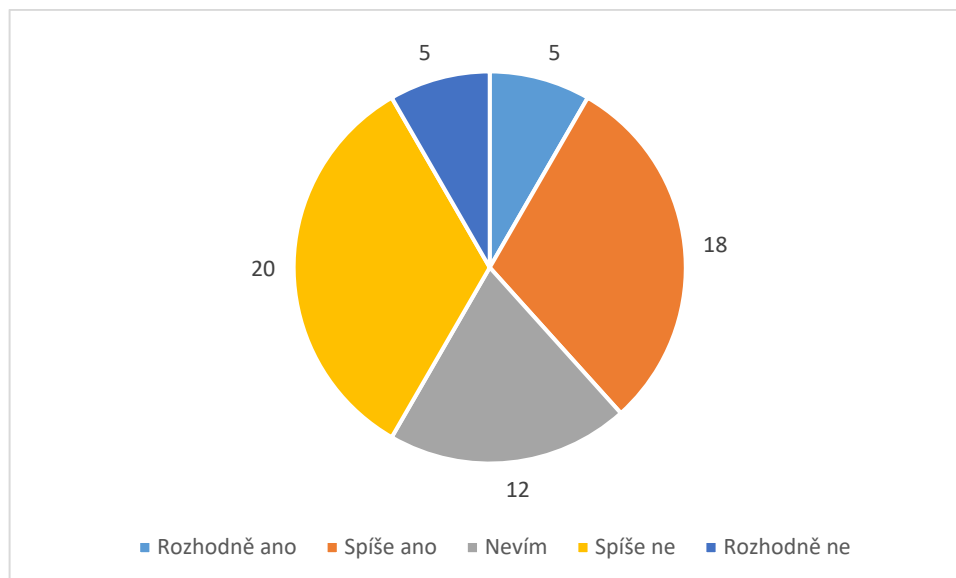
Graf 4 – Vliv muže v roli prarodiče na výchovu dítěte

V Grafu č. 5 můžeme vidět názory rodičů na přínos, který má muž v roli prarodiče ve výchově. Respondenti odpovídali na otázku: *Myslíte si, že je zapojování dědečka do výchovy dítěte předškolního věku přínosné?* Nejvíce respondentů s položkou rozhodně souhlasilo, odpovědělo tak 35 respondentů (58 %), dalších 18 respondentů (30 %) se přiklonilo k možnosti, že s tvrzením spíše souhlasí. Naopak s tímto tvrzením zcela nesouhlasí pouze 1 respondent (2 %) a další 3 respondenti (5 %) s položkou spíše nesouhlasí. Ze všech dotázaných pouze 3 respondenti (5 %) zvolili neutrální možnost, protože pravděpodobně na otázku neznají odpověď nebo nemají dostatek zkušeností, aby to mohli posoudit. Na základě těchto výsledků můžeme usuzovat, že většina rodičů vnímá zapojení muže v roli prarodiče do výchovy dítěte předškolního věku jako jednoznačně přínosné. Muž v roli prarodiče je podle rodičů někdo, kdo může pozitivně přispívat k formování osobnosti dítěte, jeho hodnot nebo každodenních návyků.

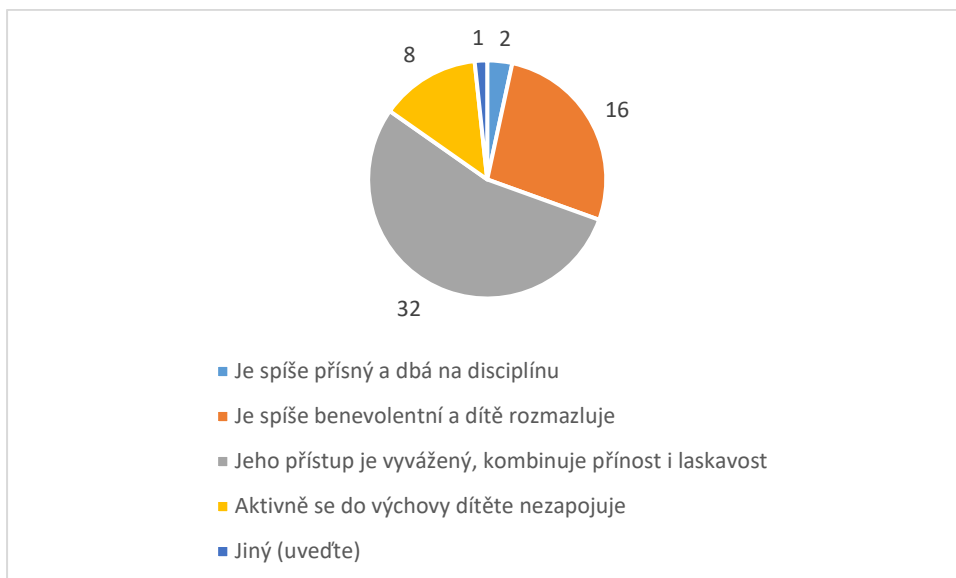
Graf 5 – Přínos zapojování muže v roli prarodiče do výchovy

Šestá položka v dotazníku se zaměřuje na otázku: *Pokud by se dědeček do výchovy nezapojoval, mělo by to podle Vás na dítě negativní dopad?* a výsledky zobrazuje Graf č. 6. V porovnání s předchozím grafem, kde výsledky jasně ukázaly, že rodiče vnímají velký přínos v zapojování muže v roli prarodiče do výchovy, výsledky z této položky přináší zajímavé zjištění. Odpovědi respondentů obsáhly všechny nabízené možnosti. S otázkou plně souhlasilo pouze 5 respondentů (8 %) a částečně souhlasilo 18 respondentů (30 %). Nejvíce respondentů, konkrétně 20 (34 %), zvolilo možnost, že s položkou spíše nesouhlasí a dále 5 respondentů (8 %) s otázkou zcela nesouhlasilo. Neutrální postoj vyjádřilo 12 respondentů (20 %). Z výsledků vyplynulo, že většina rodičů sice vnímá muže v roli prarodiče jako důležitou osobu, která může pozitivně ovlivnit výchovu dítěte předškolního věku a být pro něj přínosem, ale zároveň nepovažují jeho nepřítomnost za faktor, který by měl nutně negativní dopad na vývoj dítěte. Z výsledků můžeme usuzovat, že rodiče považují širší rodinu, tedy včetně muže v roli prarodiče, za podpůrnou a doplňující, ale nikoliv nezbytnou a klíčovou.

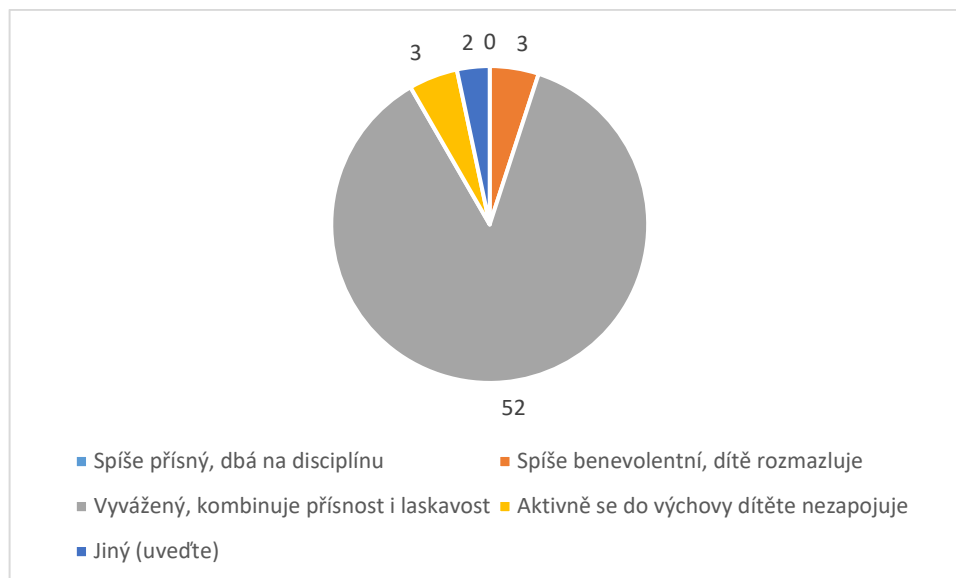
Graf 6 – Vliv absence muže v roli prarodiče na dítě

Graf č. 7 odpovídá na otázku: *Jaký výchovný styl, podle Vás, mívá dědeček ve výchově dítěte předškolního věku?* Respondenti z nabízených možností vybírali vždy jednu, se kterou nejvíce souhlasili, měli i možnost vlastní odpovědi. Z výsledků vyplývá, že nejčastěji je muž v roli prarodiče prisuzován vyvážený přístup, který kombinuje přísnost a laskavost, tuto možnost zvolilo 32 respondentů (54 %). Druhou nejčastější odpovědí bylo, že muž v roli prarodiče bývá spíše benevolentní a dítě rozmazluje, což uvedlo 16 respondentů (27 %). Naopak 8 respondentů (14 %) uvedlo, že se muž v roli prarodiče do výchovy aktivně nezapojuje. Možnost, že by byl muž v roli prarodiče spíše přísný a dbal na disciplínu, označili 2 respondenti (3 %). Jen 1 respondent (2 %) využil varianty vlastní odpovědi, jelikož si nedokázal vybrat ani z jedné nabízené možnosti. Ve své odpovědi popsal, že z vlastní zkušenosti zná muže v roli prarodiče jak přísného, tak i benevolentního, proto kdyby měl možnost vyplnit dotazník dvakrát, odpověď by se lišila. Z odpovědí je patrné, že většina respondentů vnímá muže v roli prarodiče jako laskavého člověka s vyváženým výchovným stylem, nikoliv jako dominantního a autoritativního činitele ve výchově.

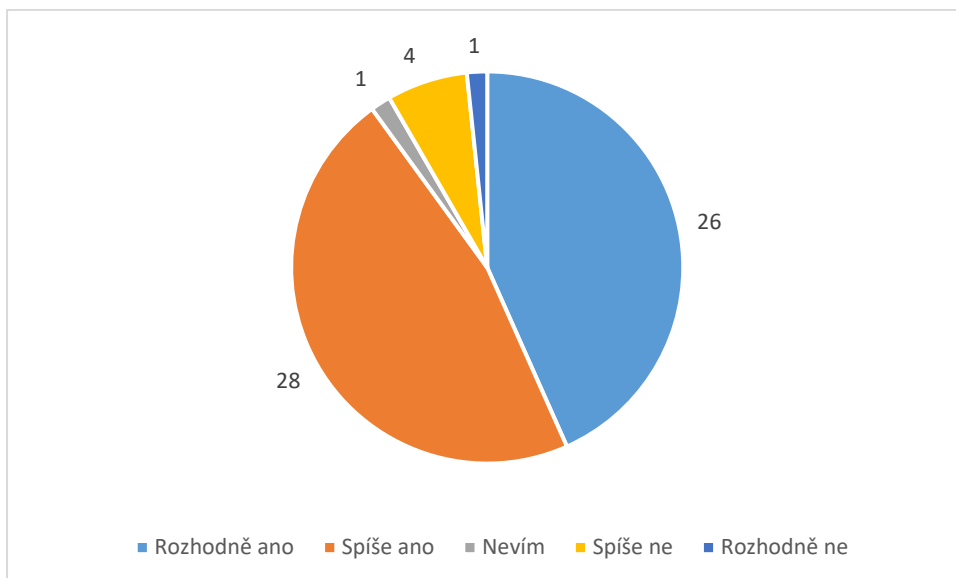
Graf 7 – Výchovný styl muže v roli prarodiče

Na předchozí otázku, kde respondenti odpovídali ohledně výchovných stylů obecně, navazuje osmá položka v dotazníku, která se zaměřuje na ideální výchovný styl podle rodičů, reflektuje, jak by si rodiče přáli, aby muž v roli prarodiče dítě vychovával. Rodiče měli opět vybrat jednu možnost, ke které se nejvíce přiklání. Otázce: *Který výchovný styl považujete u dědečka za ideální ve vztahu k dítěti předškolního věku?* odpovídá Graf č. 8. Mezi rodiči převládá poměrně jednoznačný názor na to, který výchovný styl je podle nich nejvhodnější. Většina respondentů, konkrétně 52 (87 %), označila jako ideální vyvážený výchovný styl, který kombinuje přísnost i laskavost. Ostatní možnosti byly zastoupeny jen minimálně. Podle 3 respondentů (5 %) je vhodný výchovný styl benevolentní, kdy je dítě rozmazlováno a je mu vše tolerováno. Pro 3 respondenty (5 %) by bylo ideální, kdyby se muž v roli prarodiče do výchovy dítěte aktivně nezapojoval. Možnost, kdy by byl muž v roli prarodiče přísný a dbal na disciplínu, nezvolil ani jeden respondent, můžeme tedy usuzovat, že tento výchovný styl nepovažují rodiče za vhodný. Vlastní odpověď využili 2 respondenti (3 %), jelikož se nedokázali ztotožnit ani s jednou nabízenou možností. V jedné z odpovědí respondent uvádí, že muž v roli prarodiče by měl být především oporou a rádcem rodičů. Naproti tomu v druhé odpovědi respondent jasně vyjádřil, že dítě mají vychovávat rodiče, nikoliv prarodiče, v našem případě konkrétně muži v roli prarodiče.

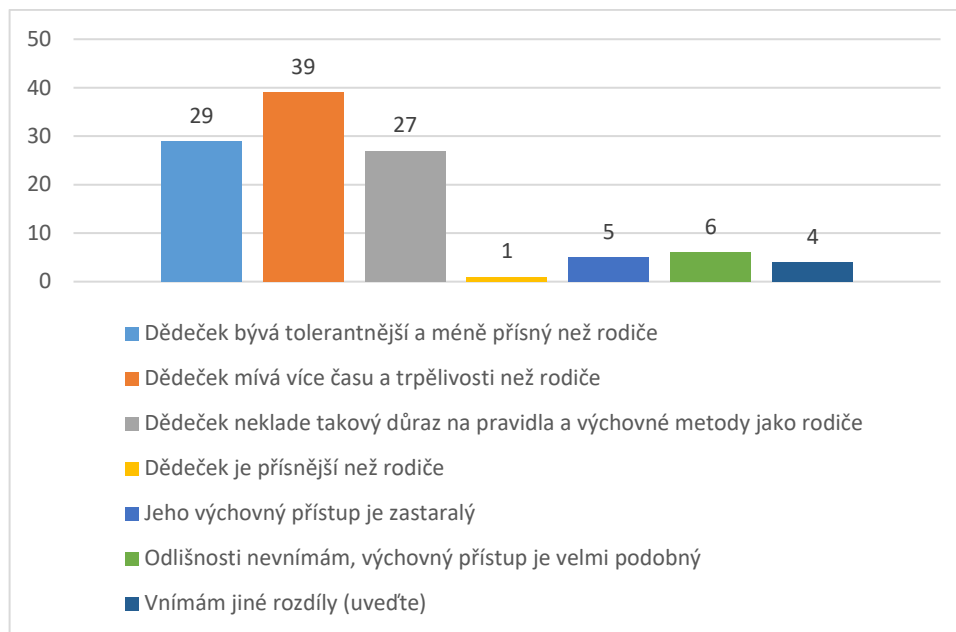
Graf 8 – Ideální výchovný styl muže v roli prarodiče

Graf č. 9 vychází z otázky: *Myslíte si, že dědeček poskytuje jiný typ výchovy než rodiče?* Tato položka měla za cíl zjistit, zda rodiče vnímají rozdílný přístup k dítěti mezi prarodičem a rodičem samotným. Výsledky ukazují, že většina respondentů si tento rozdíl ve výchově skutečně uvědomuje. Rodiče tak považují muže v roli prarodiče za někoho, kdo ve výchově zastává odlišný přístup. S tím, že muž v roli prarodiče poskytuje jiný typ výchovy než rodiče, rozhodně souhlasilo 26 respondentů (43 %), dalších 28 respondentů (47 %) s položkou spíše souhlasilo. Pouze jednotlivci se přiklonili k opačnému názoru, vždy jen jeden respondent označil odpověď, že s otázkou nesouhlasí, a to 1 respondent (2 %) spíše nesouhlasil a 1 respondent (2 %) plně nesouhlasil. Z celkového počtu jen 4 respondenti (7 %) zvolili neutrální možnost, důvodem mohl být nedostatek zkušeností.

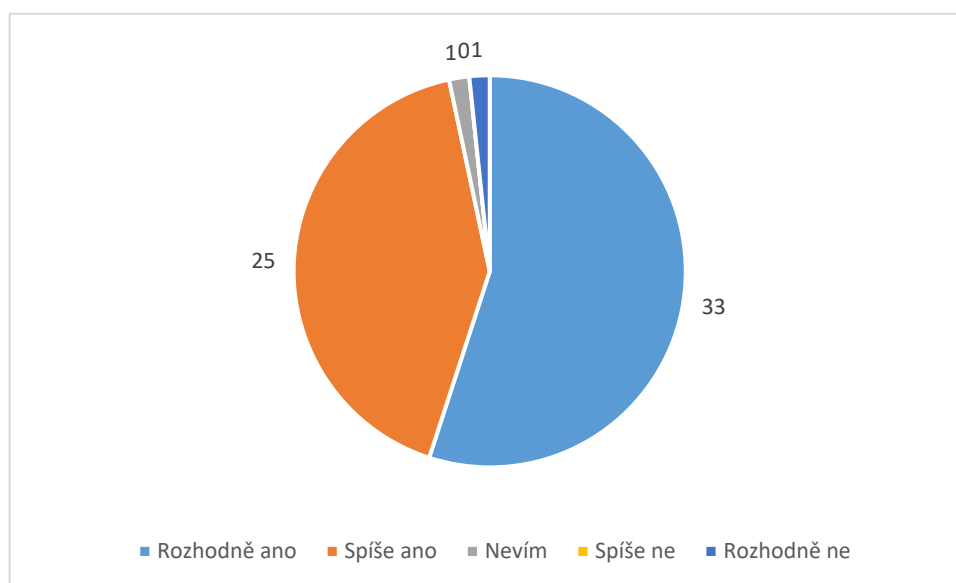
Graf 9 – Rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou

Na předchozí položku reaguje desátá otázka: *V čem vidíte odlišnosti mezi výchovou rodičů a výchovou dědečka?* zobrazená pomocí Grafu č. 10. Respondenti zde měli možnost vybrat z více konkrétních charakteristik, které podle nich nejlépe vystihují rozdíl mezi rodičovským a prarodičovským přístupem. Výsledky ukazují, že rozdíly mezi výchovou rodičů a prarodičů jsou především v životní situaci a přístupu k výchově, zejména pokud se jedná o množství volného času, trpělivost nebo ustupování a přehlížení pravidel. Nejčastěji byla označena odpověď, že muž v roli prarodiče mívá více času a trpělivosti než rodiče, na této možnosti se respondenti shodli v 39 případech. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že muž v roli prarodiče bývá tolerantnější a méně přísný než rodiče, tato varianta byla označena 29 respondenty. S tvrzením, že muž v roli prarodiče neklade takový důraz na pravidla a výchovné metody jako rodiče, souhlasilo 27 respondentů. Pouze jednou se objevila možnost, že muž v roli prarodiče je přísnější než rodiče. Tvrzení, že výchovný přístup muže v roli prarodiče je zastaralý, označilo 5 respondentů. Na podobnosti mezi výchovnými styly rodičů a prarodičů se shodlo pouze 6 respondentů. Doplnění vlastní odpovědi využili 4 respondenti, ti napsali, že hlavní rozdíl je v tom, že muž v roli prarodiče se do výchovy dítěte zapojovat nechce nebo se sice zapojuje, ale nerespektuje rodiče, jejich požadavky nebo připomínky ohledně výchovy.

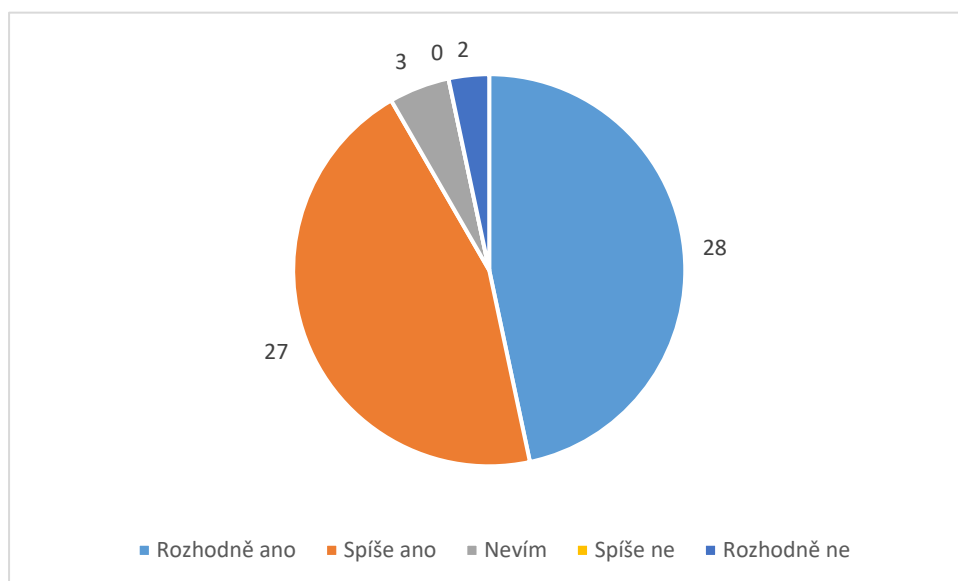
Graf 10 – Konkrétní odlišnosti mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou

Graf č. 11 vychází z otázky: *Myslíte si, že dědeček předává dítěti předškolního věku životní hodnoty a postoje?* Výsledky jednoznačně ukazují, že většina rodičů vnímá muže v roli prarodiče nejen jako pečující osobu, ale také jako významného nositele hodnot a postojů, které ochotně předává mladší generaci. S položkou rozhodně souhlasilo 33 respondentů (55 %), dalších 25 respondentů (42 %) s tvrzením spíše souhlasilo. Dohromady tedy až 97 % rodičů souhlasí s tím, že muž v roli prarodiče přispívá k formování postojů a hodnot u dítěte předškolního věku. Neutrální odpověď uvedl 1 respondent (2 %) a pouze 1 respondent (2 %) plně nesouhlasil.

Graf 11 – Předávání životních hodnot a postojů

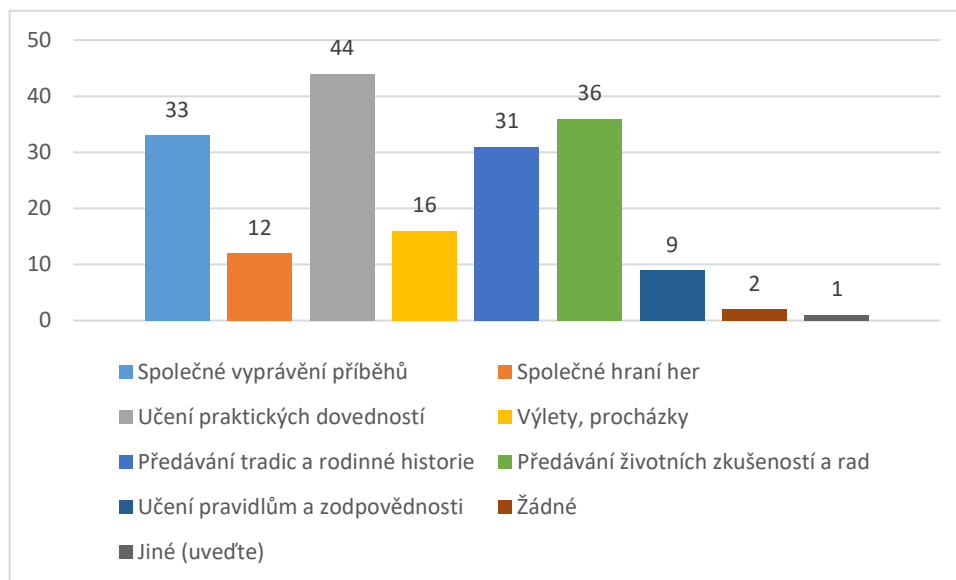
Graf č. 12 navazuje na předchozí položku a doplňuje zjištění pomocí otázky: *Myslíte si, že dědeček předává dítěti předškolního věku tradice?* Celkově lze z výsledků vyvodit, že muž v roli prarodiče je podle rodičů silně spjat nejen s péčí o dítě, ale i se zprostředkováváním kulturních a rodinných tradic. S tvrzením plně souhlasilo 28 respondentů (47 %) a spíše souhlasilo 27 respondentů (45 %). Tyto pozitivně zaměřené výsledky ukazují, že velká většina rodičů považuje muže v roli prarodiče za významného nositele tradic. Neutrální možnost zvolili 3 respondenti (5 %), pravděpodobně z absence zkušeností. S položkou nesouhlasili pouze 2 respondenti (3 %).

Graf 12 – Předávání tradic

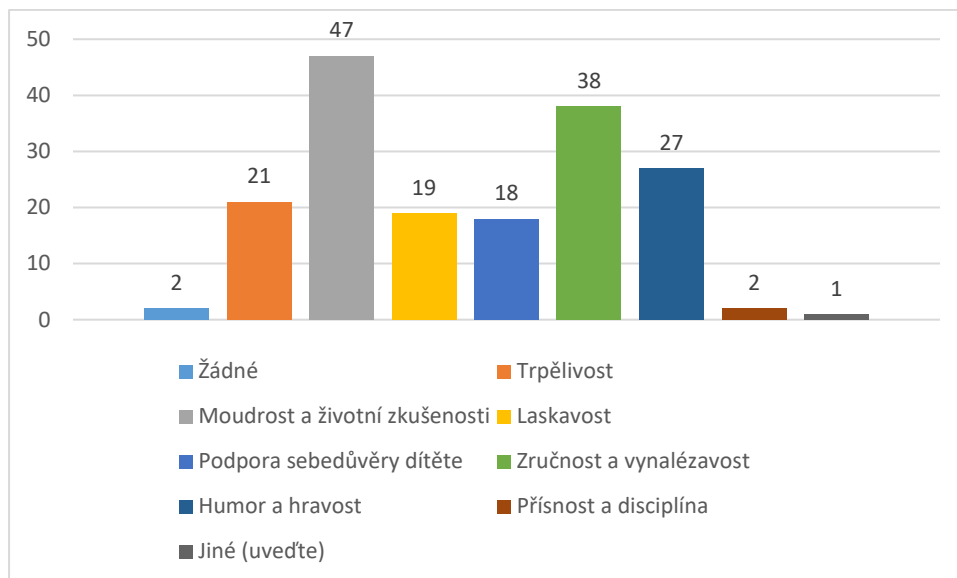
Graf č. 13 zobrazuje výsledky na otázku: *Které společné aktivity dědečka s dítětem předškolního věku považujete za nejprínosnější?* Respondenti mohli volit z několika nabízených možností, které charakterizují formy společně stráveného času muže v roli prarodiče s jeho vnoučaty, také měli na výběr možnost vlastní odpovědi. Nejprínosnější aktivitou podle rodičů je učení praktických dovedností, kterou označilo 44 respondentů. Další přínosnou aktivitou je podle rodičů předávání životních zkušeností a rad, tato odpověď byla označena 36 respondenty. Následuje společné vyprávění příběhů, které označilo 33 respondentů. Předávání tradic a rodinné historie zvolilo jako přínosné 31 respondentů. Dále byly zmiňovány výlety a procházky, které byly označeny u 16 respondentů, společné hraní her vybralo 12 respondentů a učení pravidlům a zodpovědnosti zvolilo 9 respondentů. Pro 2 respondenty není žádná aktivita přínosná, nepovažují společně strávený čas mezi mužem v roli prarodiče a dítětem předškolního věku za důležitý. Ze všech dotazovaných jen 1 respondent zvolil možnost vlastní odpovědi, jelikož jsou pro něj podstatné všechny aktivity

a nedokázal vybrat jen některé, podle něj je nejdůležitější společně strávený čas a na druhu aktivity nezáleží. Z výsledků je patrné, že rodiče vnímají muže v roli prarodiče jako někoho, kdo si s dětmi hraje a tráví volný čas, ale také jim dokáže předávat osobní zkušenosti, příběhy nebo praktické dovednosti.

Graf 13 – Společné trávení času muže v roli prarodiče s vnoučaty

Poslední Graf č. 14 se zaměřuje na otázku: *Které vlastnosti dědečka považujete za klíčové pro jeho roli ve výchově dítěte předškolního věku?* Respondenti opět vybírali z nabízených možností a volili ty, které podle nich nejvíce vystihují nejdůležitější vlastnosti muže v roli prarodiče při výchově. Jako jedna z nejdůležitějších vlastností byla označována moudrost a životní zkušenosti, které uvedlo 47 respondentů. Mezi dalšími nejčastěji zvolenými možnostmi byla zručnost a vynalézavost, kterou vybralo 38 respondentů a také humor a hravost, což považovalo za důležité 27 respondentů. Dále byly respondenty oceňovány i ostatní vlastnosti, trpělivost zvolilo 21 respondentů, laskavost byla označena v 19 případech, podporu sebedůvěry dítěte vnímalo jako klíčové 18 respondentů. Přísnost a disciplína se taktéž v odpovědích objevily, pouze však ve 2 případech. Pro 2 respondenty, stejně jako v předchozí položce, není žádná vlastnost důležitá, muže v roli prarodiče pravděpodobně vnímají jako nedůležitého činitele ve výchově. Možnost vlastní odpovědi zvolil 1 respondent, podle něj je nejdůležitější, aby muž v roli prarodiče podporoval rodiče dítěte. Z výsledků vyplývá, že pro rodiče je klíčové, pokud je muž v roli prarodiče schopný dětem něco předat, ať už zkušenosti, rady do života, nebo praktické dovednosti, také je pro ně podstatný lidský a vstřícný přístup.

Graf 14 – Klíčové vlastnosti muže v roli prarodiče při výchově

4.1 Shrnutí výsledků výzkumu

Tato kapitola shrnuje výsledky z realizovaného výzkumu. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaký mají rodiče názor na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. V návaznosti na hlavní výzkumný cíl byly formulovány výzkumné otázky, na které bude odpovězeno prostřednictvím shrnutí a analýzy získaných dat.

VO1: Považují rodiče muže v roli prarodiče za významného činitele ve výchově dítěte předškolního věku?

Na základě získaných dat lze jednoznačně odpovědět kladně. Z výsledků jednotlivých položek dotazníku vyplývá, že rodiče vnímají muže v roli prarodiče nejen jako pečující osobu, ale především jako důležitého činitele ve výchově dítěte předškolního věku. Na to poukazuje i zjištění, že velká většina rodičů, konkrétně 95 %, se shodla na významnosti muže v roli prarodiče a téměř stejná většina potvrdila jeho aktivní ovlivňování výchovy a jeho přínos v zapojování se do výchovně-vzdělávacího procesu. Ačkoli z výsledků vyplývá, že by absence muže v roli prarodiče ve výchově nemusela nutně představovat negativní dopad pro dítě, většina rodičů přesto hodnotí jeho přítomnost pozitivně. Podle rodičů je muž v roli prarodiče důležitý zejména v oblasti mezilidských vztahů, hodnot a podpory dítěte skrze vlastní životní zkušenosti. Rodiče oceňují specifika, která se s mužskou prarodičovskou rolí pojí. Často zmiňují, že muž v roli prarodiče má více času, je trpělivější, tolerantnější a méně přísný než rodiče. Právě tato rozdílnost je vnímána pozitivně, muž v roli prarodiče není v očích rodičů vnímán jako někdo, kdo by mohl ohrozit výchovu

dítěte, ale spíše naopak ji může obohatit. Muž v roli prarodiče bývá považován za přirozenou a přínosnou součást života dítěte. Většina rodičů souhlasila také s tím, že muž v roli prarodiče přispívá ke zprostředkovávání hodnot, postojů a tradic, což je pro dítě předškolního věku přínosné, získává tak povědomí o světě, ale i ho rodinné historii, kterou mnohdy objevuje jen díky prarodičům.

VO2: Jaký mají rodiče názor na zapojování muže v roli prarodiče do výchovy dítěte předškolního věku?

Ze získaných výsledků z výzkumu můžeme vyvodit, že rodiče hodnotí zapojování muže v roli prarodiče do výchovy dítěte předškolního věku převážně kladně. Většina rodičů uvedla, že zapojování muže v roli prarodiče do výchovy má pozitivní dopad na dítě a je to pro něj přínosem. Rodiče označili za nejdůležitější společně strávený čas mezi dítětem a mužem v roli prarodiče, dítě má tak možnost se od prarodiče učit novým věcem a také si prohlubovat vzájemný vztah, který je taktéž podstatný. Muž v roli prarodiče má možnost obohatit život dítěte předškolního věku především o příběhy, zkušenosti, životní rady nebo nové praktické dovednosti. Zároveň je však důležité zmínit, že ne všichni rodiče považují zapojování muže v roli prarodiče do výchovy za nezbytné. I když jej považují za významného a jeho aktivní zapojování do výchovy většinou uvítají, muž v roli prarodiče pro ně není nepostradatelná součást výchovy, bez jeho přítomnosti by se pravděpodobně obešli. Na druhou stranu ale rodiče vnímají zapojování muže v roli prarodiče do výchovy jako doplňující a rozvíjející prvek, který navazuje na jejich rodičovskou výchovu.

VO3: Jaký mají rodiče názor na rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou dítěte předškolního věku?

Z odpovědí rodičů je patrný rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou, kterého si oni sami nejen všímají, ale také jej vnímají poměrně výrazně a konkrétně. Hlavní rozdíl je ve vedení dítěte a přístupu k němu, zatímco rodiče většinou kladou spíše důraz na dodržování pravidel a odpovědnost, muž v roli prarodiče často poskytuje dítěti určitou volnost a nedbá na striktní poslušnost. Rodiče nejčastěji uváděli jako odlišnost, že muž v roli prarodiče má více času a trpělivosti, je tolerantnější a méně přísný. Tato odlišnost nemusí být nutně považována za nedostatek, ale za určitou formu emoční podpory, kterou může muž v roli prarodiče dítěti poskytovat. Rozdíly celkově nejsou vnímány negativně, naopak jsou často respektovány jako přirozené vzhledem k jiné životní fázi, v níž se muž v roli prarodiče nachází. Na druhou stranu, ne všichni rodiče vnímají zapojování muže v roli prarodiče do výchovy kladně, zazněly i názory, které upozorňují na absenci respektu k nastaveným

rodičovským pravidlům. Někteří muži v roli prarodiče se do výchovy dítěte sice zapojují, ale nerespektují požadavky nebo připomínky rodičů, tím u dětí podřívají autoritu rodičů.

5 DISKUZE

Tato kapitola porovnává výsledná zjištění s výsledky z jiných odborných výzkumů, přičemž se snaží odhalit shody nebo odlišnosti. Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je analyzovat, jaký mají rodiče názor na význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku. Na hlavní výzkumný cíl navazují tři dílčí cíle, které se zaměřují na to, zda se muž v roli prarodiče do výchovy dítěte aktivně zapojuje, dále jestli výchovu svým přístupem ovlivňuje a zda to dítěti přináší určitá pozitiva. Třetí dílčí cíl zjišťuje, zda rodiče vnímají rozdílnost mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou. Názory rodičů byly zjišťovány prostřednictvím kvantitativního výzkumného šetření, konkrétně pomocí dotazníku.

Obecně ze všech zjištění z výzkumu vyplývá, že rodiče vnímají muže v roli prarodiče jako důležitého činitele, který svou přítomností ovlivňuje výchovu dítěte. Převládaly odpovědi, že muž v roli prarodiče se do výchovy většinou zapojuje, což rodiče považují za přínos pro dítě předškolního věku. Podle rodičů je muž v roli prarodiče významnou součástí rodiny a s tím spojené výchovy a pokud se aktivně zapojuje a pomáhá rodičům dítěte, vnímají to jako velmi přínosné. Zajímavé zjištění, které z výzkumu vzešlo, je, že i když většina rodičů vnímá muže v roli prarodiče kladně a považují jej za významného činitele ve výchově, který ovlivňuje dítě v mnoha oblastech, dle jejich názoru není nepostradatelnou osobou v životě dítěte. Z pohledu rodičů je sice muž v roli prarodiče pro dítě velkým přínosem, ale zároveň si nemyslí, že by jeho nepřítomnost zanechala na dítěti negativní následky.

Četnost zapojování mužů v roli prarodiče do výchovy dítěte zkoumala ve svém výzkumu i Patschová (2014), která se shoduje na tom, že i když jsou ženy v roli prarodiče lidmi vnímány jako ty, které o vnoučata pečují častěji, není tomu tak vždy. Muži v roli prarodiče se čím dál více angažují i v aktivitách, které byly dříve typické spíše pro ženy. Mezi odpověďmi respondentů k tomu můžeme nalézt jasné důkazy, že i sami rodiče většinou vnímají muže v roli prarodiče jako aktivní a ochotné se zapojovat. Vypovídají o tom i společně vykonávané aktivity mezi dítětem a mužem v roli prarodiče. Rodiče vidí přínos ve vzájemném budování mezigeneračních vztahů a každá společná činnost tomu napomáhá, ať už se jedná o vyprávění příběhů, hraní her, předávání životních zkušeností, tradic a postojů nebo učení se novým dovednostem a zodpovědnosti. Pro dítě předškolního věku je přínosná každá společná aktivita, která jej může obohatit o něco nového. Na důležitost trávení společného času upozorňuje i Kenyal et al. (2024), který potvrzuje, že činnosti

vykonávané společně, mají vliv na prohlubování vzájemného vztahu mezi dítětem a prarodičem. Vidovićová et al. (2015) i Patschová (2014) se taktéž shodují na tvrzení, že společně strávený čas je velkým přínosem jak pro dítě, tak i pro prarodiče.

Ze získaných dat můžeme téměř s jistotou vyvodit závěr, že rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou je značný a rozpoznatelný i jednotlivými aktéry ve výzkumu. Jen malá část rodičů rozdílů nevnímá, v takovém případě můžeme usuzovat, že muž v roli prarodiče je ochotný se přizpůsobit požadavkům rodičů a vychovávat dítě podle dohodnutých pravidel a postupů, za takových okolností by bylo pravděpodobné, že by rodiče odlišnosti nepozorovali. Ostatní rodiče, kteří se do výzkumu zapojili, si však uvědomují, že muž v roli prarodiče přistupuje k dítěti úplně jinak než oni sami, toto tvrzení zaznělo od většiny respondentů, avšak v očích rodičů to není považováno za zcela negativní zasahování do výchovy. Ze získaných odpovědí vyplynulo několik zásadních rozdílů, které rodiče vnímají. Celkově můžeme říct, že muž v roli prarodiče bývá považován za tolerantnějšího a trpělivějšího, než jsou rodiče. Toto zjištění můžeme doplnit o informaci, která vyšla ze získaných odpovědí, že muži v roli prarodiče se většinou k dítěti chovají přiměřeně a jejich výchovný styl je vyvážený. Dítěti dopřávají volnost, někdy jej rozmazlují a nelpí tolik na dodržování pravidel, zároveň ale umí být i přísní a dokážou si nastavit ve výchově hranice. To, co rodiče dále na muži v roli prarodiče velmi oceňují, je jeho moudrost, smysl pro humor nebo také zručnost při vykonávání různých činností. Podle rodičů je ideální laskavý muž v roli prarodiče, který si na dítě dokáže vyhradit svůj volný čas a věnovat se mu. Hasmanová Marhánková & Štípková (2014) ve svém výzkumu taktéž popisují ideálního prarodiče, který by měl dítěti zprostředkovávat zážitky a obohacovat jeho život o nové věci, také by měl být pomocníkem rodičů.

V návaznosti na zjištění z výzkumu můžeme stanovit několik doporučení, která by mohla usnadnit soužití mezi generacemi. Vzhledem k tomu, že se respondenti nevyjadřovali příliš negativně nebo kriticky, bude se jednat spíše o obecná doporučení. Pokud rodiče vnímají nejednotnost ve výchově nebo přílišnou rozdílnost mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou, mohou si jasně stanovit pravidla, která budou obě strany dodržovat, vše je o vzájemné domluvě a spolupráci. Rodiče by na druhou stranu měli respektovat, že prarodiče jsou starší generace a na některé věci budou mít svůj, někdy zastaralý, názor. Muži v roli prarodiče by k výchově měli přistupovat zodpovědně a měli by respektovat přání a požadavky na výchovu, které jim rodiče dětí sdělí.

5.1 Limity výzkumu

Za limit výzkumu můžeme považovat počet respondentů, který je nižší z důvodu malé návratnosti dotazníků. Odpovědi byly získávány v rámci okresu Zlín, pokud bychom rozšířili výzkumný vzorek na celý Zlínský kraj, mohli bychom získat více názorů na danou problematiku. Taktéž bychom mohli získat zcela jiné odpovědi, pokud bychom se zaměřili na jiný kraj nebo na celou republiku. V okrese Zlín převažovaly kladné názory ohledně tématu, na jiných místech bychom se určitě dopracovali ke zcela odlišným výsledkům, které by mohly více prohloubit naše poznatky a povědomí o významu muže v roli prarodiče ve výchově. Dalším limitem je nevyváženost mezi pohlavími respondentů, pokud by na položky v dotazníku odpovědělo více mužů, mohli bychom získat opět jiný úhel pohledu. Limitem je také subjektivita odpovědí respondentů, kteří mohli být ovlivněni osobními zkušenostmi nebo aktuálním vztahem k prarodičům.

ZÁVĚR

Závěry této bakalářské práce potvrzují, že význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku je tématem, které si zaslouží větší odbornou i praktickou pozornost. Dosavadní výzkumy se věnovaly především ženám v roli prarodiče, zatímco postavení mužských prarodičů zůstává výrazně opomíjeno.

Výsledky kvantitativního výzkumu ukázaly, že většina rodičů považuje muže v roli prarodiče za důležitou osobu v životě dítěte. Oceňují jeho zapojení do péče i výchovy, zejména v oblastech předávání životních zkušeností, hodnot, tradic a praktických dovedností. Respondenti zároveň upozorňovali na rozdíly mezi rodičovským a prarodičovským přístupem a často zmiňovali specifika v přístupu mužských prarodičů, jako je větší trpělivost nebo méně autoritativní styl výchovy.

Tato zjištění poukazují na potřebu systematictější podpory mezigeneračních vazeb a uznání přínosu, který muž v roli prarodiče může vnášet do života dítěte. Z odpovědí rodičů dále vyplývá, že vnímání mužské prarodičovské role je rozmanité a ovlivněné konkrétními rodinnými zkušenostmi. Je proto důležité zohledňovat tyto odlišnosti a hledat způsoby, jak podpořit pozitivní vliv této role ve výchově dítěte. Výsledky výzkumu tak přinášejí nový pohled na dosud málo probádané téma a mohou sloužit jako podklad pro další výzkumy v oblasti rodinných vztahů a předškolního vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Amorim, M. (2019). Are grandparents a blessing or a burden? Multigenerational coresidence and child-related spending. *Social Science Research*, (80), 132–144.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2019.02.002>
- Association of Child Psychotherapists. (2020). *Grandparents & the Extended Family: Understanding the importance of wider family relationships for children and their parents*.
<https://childpsychotherapy.org.uk/resources-families/understanding-childhood/grandparents-extended-family>
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu* (2. vyd.). Paido.
- Hamplová, D. (2014). Hlídaní vnoučat českými prarodiči v mezinárodním srovnání. *Data a výzkum – SDA Info*, 8(1), 25–40.
http://dav.soc.cas.cz/uploads/be5a456c0a346b8d58bbfcb67699d8092e31869a_DaV_2014-1_Web_25-40.pdf
- Hasmanová Marhánková, J., & Štípková, M. (2014). Typologie prarodičovství v české společnosti – faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata. *Naše společnost*, 12(1), 15–26. <http://dx.doi.org/10.13060/1214438X.2014.1.12.92>.
- Hasmanová Marhánková, J., & Štípková, M. (2018). *Prarodičovství v současné české společnosti*. Sociologické nakladatelství (SLON).
- Helus, Z. (2015). *Sociální psychologie pro pedagogy* (2. vyd.). Grada.
- Chrásková, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu* (2. vyd.). Grada.
- Jandourek, J. (2012). *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Grada.
- Janiš, K., & Skopalová, J. (2016). *Volný čas seniorů*. Grada.
- Kotátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet* (2. vyd.). Grada.
- Kanyal, M., Mangione, D., & Luff, P. (2024). The role of grandparents in early education and care in the 21st century: a thematic literature review of the UK research landscape. *Norland Educare Research Journal*, 2(1), 1–22.
<https://doi.org/10.60512/repository.norland.ac.uk.00000042>
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2. vyd.). Grada.

- Mertin, V. (2021). *Výchovné maličkosti*. Wolters Kluwer.
- Michlíčková, E., & Španielová, M. (2016). The Parent and Grandparent Roles from the Perspective of Contemporary Czech Grandparents. *Studia paedagogica*, 21(2), 132–145. <https://doi.org/0.5817/SP2016-2-9>
- Oprailová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Grada.
- Patschová, N. (2014). Dědečkové vs. babičky. Prarodičovství v kontextu aktivního stárnutí. *Sociální studia*, 11(3), 51–73. <http://dx.doi.org/10.5817/soc2014-3-51>
- Pöslová, B. (2020). *Tolerantní výchova*. Grada.
- Průcha, J., & Veteška, J. (2014). *Andragogický slovník* (2. vyd.). Grada.
- Rabušicová, M., Brücknerová, K., Kamanová, L., Novotný, P., Pevná, K., & Vařejková, Z. (2016). *Mezigenerační učení: teorie, výzkum, praxe*. Masarykova univerzita.
- Rabušicová, M., Kamanová, L., Pevná, K. (2011). *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita.
- Špaňhelová, I. (2008). *Průvodce dětským světem*. Grada.
- Švecová, M. (2025). *Rodič 21. století: Příručka pro rodiče o dětech a médiích*. Grada.
- Vágnerová, M., & Lisá, L. (2021). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Karolinum.
- Vidovičová, L., Galčanová, L., & Petrová Kafková, M. (2015). Význam a obsah prarodičovské role u mladých českých seniorů a seniorek. *Sociologický časopis*, 51(5), 761–782. <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2015.51.5.213>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Pohlaví respondentů	30
Graf 2 – Věk respondentů	31
Graf 3 – Význam muže v roli prarodiče	32
Graf 4 – Vliv muže v roli prarodiče na výchovu dítěte	33
Graf 5 – Přínos zapojování muže v roli prarodiče do výchovy	34
Graf 6 – Vliv absence muže v roli prarodiče na dítě	35
Graf 7 – Výchovný styl muže v roli prarodiče	36
Graf 8 – Ideální výchovný styl muže v roli prarodiče	37
Graf 9 – Rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou	38
Graf 10 – Konkrétní odlišnosti mezi rodičovskou a prarodičovskou výchovou	39
Graf 11 – Předávání životních hodnot a postojů.....	39
Graf 12 – Předávání tradic	40
Graf 13 – Společné trávení času muže v roli prarodiče s vnoučaty.....	41
Graf 14 – Klíčové vlastnosti muže v roli prarodiče při výchově.....	42

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

% Procento

VO Výzkumné otázky

č. Číslo

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku z pohledu rodičů.

Vážení rodiče,

jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně oboru Učitelství pro mateřské školy a tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma **Význam muže v roli prarodiče ve výchově dítěte předškolního věku z pohledu rodičů.**

Dotazník je zcela anonymní a dobrovolný. Jeho vyplnění Vám zabere přibližně 5 minut. Získané informace budou použity výhradně pro účely zpracování bakalářské práce. Vyplněním tohoto dotazníku souhlasíte s uvedením dat v mé práci.

Předem děkuji za Váš čas a ochotu.

1. Jaké je Vaše pohlaví?
 - ☐ Žena
 - ☐ Muž
2. Jaký je Váš věk?
 - ☐ 18-25 let
 - ☐ 26-30 let
 - ☐ 31-35 let
 - ☐ 36-40 let
 - ☐ 41 a více let
3. Jak **významný** je podle Vás dědeček v životě dítěte předškolního věku?
 - ☐ Velmi významný
 - ☐ Spíše významný
 - ☐ Nevím
 - ☐ Spíše nevýznamný
 - ☐ Nevýznamný
4. Myslíte si, že dědeček **ovlivňuje výchovu** dítěte předškolního věku?
 - ☐ Rozhodně ano
 - ☐ Spíše ano
 - ☐ Nevím
 - ☐ Spíše ne
 - ☐ Rozhodně ne

5. Myslíte si, že je **zapojování** dědečka do výchovy dítěte předškolního věku **přínosné**?
- ☐ Rozhodně ano
 - ☐ Spíše ano
 - ☐ Nevím
 - ☐ Spíše ne
 - ☐ Rozhodně ne
6. Pokud by se dědeček do výchovy **nezapojoval**, mělo by to podle Vás na dítě negativní dopad?
- ☐ Rozhodně ano
 - ☐ Spíše ano
 - ☐ Nevím
 - ☐ Spíše ne
 - ☐ Rozhodně ne
7. Jaký **výchovný styl**, podle Vás, mívá dědeček ve výchově dítěte předškolního věku? *(vyberte jednu nejvíce odpovídající možnost)*
- ☐ Je spíše přísný a dbá na disciplínu
 - ☐ Je spíše benevolentní a dítě rozmazluje
 - ☐ Jeho přístup je vyvážený, kombinuje přísnost i laskavost
 - ☐ Aktivně se do výchovy dítěte nezapojuje
 - ☐ Jiný (uved'te)
8. Který **výchovný styl** považujete u dědečka za **ideální** ve vztahu k dítěti předškolního věku? *(vyberte jednu nejvíce odpovídající možnost)*
- ☐ Spíše přísný, dbá na disciplínu
 - ☐ Spíše benevolentní, dítě rozmazluje
 - ☐ Vyvážený, kombinuje přísnost i laskavost
 - ☐ Aktivně se do výchovy dítěte nezapojuje
 - ☐ Jiný (uved'te)
9. Myslíte si, že dědeček poskytuje **jiný typ výchovy než rodiče**?
- ☐ Rozhodně ano
 - ☐ Spíše ano
 - ☐ Nevím
 - ☐ Spíše ne
 - ☐ Rozhodně ne
10. V čem vidíte **odlišnosti** mezi výchovou rodičů a výchovou dědečka? *(zvolte maximálně 3 odpovědi)*
- ☐ Dědeček bývá tolerantnější a méně přísný než rodiče
 - ☐ Dědeček mívá více času a trpělivosti než rodiče
 - ☐ Dědeček neklade takový důraz na pravidla a výchovné metody jako rodiče
 - ☐ Dědeček je přísnější než rodiče
 - ☐ Jeho výchovný přístup je zastaralý
 - ☐ Odlišnosti nevnímám, výchovný přístup je velmi podobný
 - ☐ Vnímám jiné rozdíly (uved'te)

11. Myslíte si, že dědeček předává dítěti předškolního věku **životní hodnoty a postoje**?

- ☐ Rozhodně ano
- ☐ Spíše ano
- ☐ Nevím
- ☐ Spíše ne
- ☐ Rozhodně ne

12. Myslíte si, že dědeček předává dítěti předškolního věku **tradice**?

- ☐ Rozhodně ano
- ☐ Spíše ano
- ☐ Nevím
- ☐ Spíše ne
- ☐ Rozhodně ne

13. Které **společné aktivity** dědečka s dítětem předškolního věku považujete za nejprínosnější? (*zvolte maximálně 3 odpovědi*)

- ☐ Společné vyprávění příběhů
- ☐ Společné hraní her
- ☐ Učení praktických dovedností
- ☐ Výlety, procházky
- ☐ Předávání tradic a rodinné historie
- ☐ Předávání životních zkušeností a rad
- ☐ Učení pravidlům a zodpovědnosti
- ☐ Žádné
- ☐ Jiné (uved'te)

14. Které **vlastnosti** dědečka považujete za klíčové pro jeho roli ve výchově dítěte předškolního věku? (*zvolte maximálně 3 odpovědi*)

- ☐ Žádné
- ☐ Trpělivost
- ☐ Moudrost a životní zkušenosti
- ☐ Laskavost
- ☐ Podpora sebedůvěry dítěte
- ☐ Zručnost a vynalézavost (např. opravy, práce na zahradě)
- ☐ Humor a hravost
- ☐ Přísnost a disciplína
- ☐ Jiné (uved'te)